

5941 SAYILI ÇEK KANUNU'NDA YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER ÇERÇEVESİNDE ÇEKLERDE “KARŞILIKSIZDIR” İŞLEMİNE SEBEBİYET VERİLMESİNİN CEZAI VE İDARI YAPTIRIMLARI

Ayşe Nur ERSOY*

ÖZET

Ülkemizde yaygın kullanım alanı bulunan ve güvenilir bir kambiyo senedi olan çekin karşılıksız çıkması problemi geçmişten beri piyasaları ve hukuk dünyasını meşgul eden önemli bir mesele olmuştur. Bu problemin ticari hayatın gereklerine uygun olarak ve en hızlı şekilde adil yargılanmayı temin etmek suretiyle çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Bu çalışmamızda karşılıksız çeklere ilişkin düzenlemeler, bilhassa karşılıksız çek keşide edilmesi ve çek üzerinde “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verilmesi durumunda uygulanacak cezai ve idari yaptırımlar üzerinde durulacaktır. Bu anlamda gerek ticari gerek hukuki yönden en uygun çözüm yoluna erişilebilmesi için faydalı bir çalışma olması maksadıyla, tarihsel süreç de nazara alınarak, öğreti, yargı kararları ve bilimsel çalışmalar incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karşılıksız Çek, Karşılıksız Çek Keşide Etme, Adli Para Cezası, Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasası.

---

* Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans öğrencisi, ersoyaysenur@outlook.com.

(Geliş Tarihi: 11.10.2018 – Kabul Tarihi: 27.01.2019)

**CRIMINAL AND ADMINISTRATIVE SANCTIONS AGAINST
“DUD CHEQUE” MARKS IN THE LIGHT OF NEW AMENDMENTS OF
LAW NO. 5941**

ABSTRACT

Cheques a reliable negotiable instrument and has a widespread use in Turkey, however, from past to today, dud cheques become a serious problem for the markets and legal practitioners. This problem should be deal with an approach regarding fair trial principle and the necessities of commercial life.

This paper focuses on criminal and administrative sanctions when a cheque is to be marked as a “dud cheque”. Considering historical development, doctrine, court decisions and scholarly works, the study aims to provide the most appropriate solution related to the concerned criminal and administrative sanctions, for legal practitioners and commercial actors.

Key Words: Dud Cheque, Drawing Dud Cheque, Punitive Fine, Prohibition of Issuing a Cheque and Opening of Cheque Accounts.

GİRİŞ

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK)¹ Dördüncü Kısım'ında kambiyo senetleri yer almaktadır. Dördüncü Kısım'ın Üçüncü Bölümü'nde ise çekler düzenleme alanı bulmuştur. Çek, güvenilir bir ödeme aracı niteliğinde olup ülkemizde ve dünya genelinde sıkça kullanılmaktadır. Tedavül kabiliyeti yüksektir. Ayrıca ticari hayatın gerektirdiği sürat ve kolaylığı sağlamaktadır. Ancak karşılıksız çek problemi toplumun çeke olan güveninin sarsılmasına yol açmakta, ticari yaşamı olumsuz yönde etkilemektedir.

TBMM, 1929 tarihli yorum kararında karşılıksız çekleri dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirmiştir. Daha sonra karşılıksız çeklerle mücadele amacıyla 19.03.1985 tarihli ve 3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'la² karşılıksız çek keşide etme eylemi özel bir suç türü olarak düzenlenmiştir. 3863 sayılı Kanun³ ve 4814 sayılı Kanun⁴ ile mezkûr suça uygulanacak yaptırımlara ilişkin değişiklikler gerçekleştirilmiş olup bu değişikliklere rağmen eleştiriler azalmadığından ve günün koşulları karşılıksız çeklere mani olabilecek yeni düzenlemeleri gerektirdiğinden kanun koyucu yeni bir kanun hazırlama çalışmalarına başlamıştır. 14.12.2009 tarihinde 5941 sayılı Çek Kanunu⁵ kabul edilmiş ve çekle ilgili olarak "karşılıksızdır" işlemine sebebiyet verilmesi suçu düzenleme alanı bulmuştur. Sonrasında 31.01.2012 tarihli ve 6273 sayılı Kanun'la⁶ 5941 sayılı Kanun üzerinde önemli değişiklikler yapılmış olup yeni düzenlemeye göre mezkûr fiil suç olmaktan çıkarılmış ve kabahate dönüştürülerek idari yaptırıma tabi tutulmuştur. Ancak bu değişiklik de uzun soluklu olmamış, 15.07.2016 tarihli ve 6278 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun⁷ kabul edilmiştir. Söz konusu değişiklikle birlikte çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi fiili yeniden suç olarak mevzuatımızdaki yerini almıştır.

¹ Resmi Gazete, T: 14.02.2011, S: 27846.

² Resmi Gazete, T: 03.04.1985, S: 18714.

³ Resmi Gazete, T: 26.01.1993, S: 21477.

⁴ Resmi Gazete, T: 08.03.2003, S: 25042.

⁵ Resmi Gazete, T: 20.12.2009, S: 27438.

⁶ Resmi Gazete, T: 03.02.2012, S: 28193.

⁷ Resmi Gazete, T: 09.08.2016, S: 29796.

Çalışmamızda öncelikle karşılıksız çek kavramı ve ticari hayat üzerindeki etkilerine kısaca değinilmiş, daha sonra karşılıksız çeklere uygulanacak cezai ve idari yaptırımlar mevzuatta meydana gelen değişiklikler çerçevesinde ele alınmıştır. Son olarak da güncel mevzuatta çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi durumunda uygulanacak cezai ve idari yaptırımlar ile kanun koyucunun karşılıksız çeklere engel olma maksadıyla getirdiği tedbirler üzerinde durulmuştur. Bu itibarla doktrin, yargı kararları ve bilimsel çalışmalar ışığında, mevzuatta gerçekleştirilen değişiklikler ve güncel mevzuat ele alınmış, hukuki ve ticari açıdan en uygun şekilde karşılıksız çek sorununun çözüme kavuşturulmasına hizmet etmesi amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

I. KARŞILIKSIZ ÇEK SORUNU VE TİCARİ HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. KARŞILIKSIZ ÇEK KAVRAMI

Çek hesabı sahibinin bu hesabı kullanmak suretiyle düzenlediği çeklerin ödenebilmesi için hesapta düzenlemiş olduğu çekleri ödeyebilecek miktarda karşılığın bulunması gerekmektedir⁸. Karşılık ise muhatap banka nezdindeki çekle işleyen hesapta çeki ödemeye yetecek kadar paranın bulunmasını ifade etmektedir⁹. Çekin karşılığının bulunmaması geçerliliğine hanel getirmeyecek olup yalnızca kısmen ya da tamamen ödenmemesine yol açacaktır¹⁰. Karşılığın çekle işleyen hesapta nakit para olarak bulundurulması mümkün olduğu gibi, kredi yahut virman talimatının varlığı da yeterlidir¹¹.

Karşılıksız bir çekin varlığından söz edilebilmesi için birtakım şartların birlikte bulunması gerekmektedir. İlk olarak, TTK'nın 780. maddesinde sayılan zorunlu unsurları ihtiva eden bir çekin bulunması icap eder. Söz konusu çek, muhatap bankaya ibraz müddeti içinde ibraz edilmiş olmalıdır. Ayrıca çekin ibraz edildiği anda, çek hesabında kısmen ya da tamamen karşılığın bulunmaması ve bu durumun muhatap bankaca çek üzerine yazılması gerekmektedir. Çekin karşılıksız çıkan kısmının çok cüz'i olması durumunda dahi sonuç değişmeyecektir¹².

⁸ Can, Mertol (2012) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi, s. 169.

⁹ Başbüyük, İsa (2012) 'Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme' Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 310.

¹⁰ Can, s. 169.

¹¹ Kayhan, Şaban / Yasan, Mustafa (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 94.

¹² Öztan, Fırat (2016) Kıymetli Evrak Hukuku, 20. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 295-296.

B. KARŞILIKSIZ ÇEKLER İLE İLGİLİ DÜZENLEMELERİN TİCARİ HAYAT ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bir kambiyo senedi türü olan ve güvenilir bir ödeme vasıtası olan çek, gerek ülkemiz gerekse dünya genelinde yaygın kullanım alanına sahiptir. Ticari yaşamda gereken sürat ve kolaylığı sağlamaktadır. Tedavülünün kolay olması sıkça tercih edilmesini sağlamış ve zaman içinde ticari hayatın vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Karşılıksız çek sorunu ise toplumun çeke olan itimadının sarsılmasına neden olmaktadır. Bu durum ise çek kullanımının azalmasına, dolayısıyla ticari hayatın sekteye uğramasına yol açacaktır.

Karşılıksız çeklere uygulanacak hukuki yaptırımlar TTK'da genel olarak düzenlenmiştir. Ancak bunun dışında, öğretide karşılıksız çeklere uygulanacak olan cezai ve/veya idari yaptırımlar hususunda farklı görüşler ileri sürülmüş, mevzuatta da bu hususta çeşitli değişiklikler yapıldığı gözlemlenmiştir¹³.

Karşılıksız çek meselesi geçmişten beri çok sayıda tartışmaya yol açmış, ne yazık ki karşılıksız çeklerle mücadele için en uygun cezai ve/veya idari yaptırımın ne olduğu hususunda fikir birliğine varılamamıştır. Karşılıksız çek düzenlenmesine engel olabilmek maksadıyla mevzuatta birtakım değişiklikler yapılmış ve son düzenlemelerle birlikte çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi adli para cezası ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı yaptırımına tabi tutulmuştur.

Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi istatistikleri¹⁴ incelendiğinde 2009 yılından 2012 yılına kadar geçen süre içinde, karşılıksız işlemi yapılan çek adedinin azaldığı, ancak 2012 yılında bu sayının aniden arttığı görülmektedir. 2012 yılından 2016 yılına dek karşılıksız işlemi gerçekleştirilen çek sayısında dalgalanmalar olmuş (önce azalış sonra artış), 2016 yılından 2018 yılına kadar olan istatistik verileri incelendiğinde ise karşılıksız işlemi yapılan çek sayısında bariz bir azalma görülmüştür. Elbette istatistiklerdeki değişikliklerin tek gerekçesi yasal düzenlemeler değildir. Ülkemizdeki ve dünyadaki ekonomik durum, teknolojik gelişmeler gibi farklı faktörler de etkilidir. Ancak, 2012 yılında kabul edilen

¹³ Albayrak, Hakan / Bozdağ, Ahmet (2018)'Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 33, Y: 9, s. 244.

¹⁴ <https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1465/Bankalara_Ibraz_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Agustos_2018.pdf > , s.e.t. 06.10.2018.

6273 sayılı Kanun ile çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi fiilinin suç olmaktan çıkarılarak kabahate dönüştürülmesi sonucunda bu dönemde karşılıksız çek sayısında artış meydana gelmiştir. 2016 tarihinde ise 6728 sayılı Kanun'la söz konusu fiil yeniden suç olarak kabul edilmiş ve 2016 ile 2018 yılları arasındaki Risk Merkezi istatistiklerine göre bu tarihlerde karşılıksız çek sayısının azaldığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, karşılıksız çeklerle ilgili gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin piyasadaki karşılıksız çek sayısını, dolayısıyla ticari hayatı büyük ölçüde etkilediği yadsınamaz bir gerçektir.

Çeklere ilişkin kodifikasyon çalışmaları yapılırken özel hukuk ilkelerinin, önceliklerinin ve birikimlerinin dikkate alınması, çekin her şeyden önce likidite kabiliyeti yüksek bir ödeme vasıtası olarak ticari hayatın gerektirdiği sürat, güven ve kolaylığı sağlayan bir kambiyo senedi olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir¹⁵. Dolayısıyla piyasada istikrarın sağlanması, mikro ve makroekonomik dengelerin tesis edilebilmesi için büyük önem arz etmektedir. Çek, bir özel hukuk müessesesi olmakla birlikte muhasebe sistemlerinde bilançolar ihdas edilirken nakitten hemen sonra yer alabilecek derecede likidite kabiliyetine sahip bir değişim aracıdır. Bu nedenle, yetkili mercilerce para politikalarının tespiti dikkate alınması zaruri etkenlerden biridir. Nitekim tedavül kabiliyeti ve ticari itibarı artmış bir çek düzeninin tesis edilmesi Anayasa m. 167¹⁶ ve 173¹⁷'te yer alan devlet için öngörülen görevlerin yerine getirilmesi bakımından önemli role sahiptir¹⁸. Ticari hayat açısından bu denli önem arz eden çeklerin karşılıksız çıkması ve neticesinde hangi cezai ve/veya idari yaptırımların uygulanacağı probleminin hem hukuk sistemimiz hem de piyasaların güvenli ve istikrarlı işleyebilmesi yönünden en uygun çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

¹⁵ **Yasan, Mustafa** (2012) '6273 Sayılı "Çek Kanunu"nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un İncelenmesi' Batider, C:XXVIII, S: 2, s. 97-99.

¹⁶ Anayasa'nın 167. maddesine göre:

"Madde 167 – Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler. Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Cumhurbaşkanına yetki verilebilir."

¹⁷ Anayasa'nın 173. maddesine göre:

"Madde 173 – Devlet, esnaf ve sanatkarı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır."

¹⁸ **Yasan** (2012), s. 101.

C. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTAKİ YERİ

Almanya’da farklı ödeme vasıtalarının kullanılması çekle işlenen dolandırıcılık suçunun güncelliğini yitirmesine neden olmuştur. Ancak söz konusu suç geçmişte gündemi uzunca bir süre meşgul etmiştir. Alman ceza hukukuna göre, ödeme araçları ve dolayısıyla çek kullanılarak işlenen dolandırıcılık fiilleri dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümler çerçevesinde cezalandırılmaktadır. Suçun oluşabilmesi için maddi zarar, failin karşı tarafın uğradığı zarar sonucunda bir menfaat elde etmesi ve aldatma kastı aranmaktadır. Dolayısıyla fiilin taksirle işlenmesi suçun oluşabilmesi için yeterli değildir. Ancak olası kastla suçun işlenebileceği kabul edilmiştir. Dolandırıcılık suçunun unsurlarının oluşmaması durumunda ise medeni hukuka ilişkin çözüm yolları benimsenmektedir¹⁹.

Hollanda’daki durum büyük ölçüde Almanya’ya benzemekte olup karşılıksız çek ihdasına ilişkin özel hükümler bulunmamaktadır. Bu ülkede genel hükümlere göre garanti edilmiş çekler için herhangi bir hüküm uygulanamamaktadır. Garanti edilmemiş çekler için ise, koşulları varsa Hollanda Ceza Kanunu’nun 326. maddesi gereğince dolandırıcılık suçuna ilişkin hükümler uygulanmaktadır²⁰.

Fransız hukukunda karşılıksız çek ihdası özel hükümlerle cezalandırılmakta olup mezkûr suç düzenlenen çekin karşılığının bulunmaması ile oluşmaktaydı. Çek lehtarlarını en etkin şekilde korumak maksadıyla 1975 yılında ceza mevzuatında değişikliğe gidilmiştir²¹. 3 Ocak 1975 tarihli Kanun’la düzenleyen üçüncü şahısların haklarına zarar verme kastıyla karşılıksız çek düzenlemesi durumunda cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır²². 1976 yılından itibaren bankalar hesap açma ve çek defteri verme uygulaması açısından katı prensiplere tabi tutulmuştur. Sonrasında Fransız ceza mahkemeleri uygulamada dolandırıcılık niteliği gösteren ve çek kullanmaları yasaklanmış olan kimselerin

¹⁹ **Soyer Güleç, Sesim** (2007) Borç İçin Hapis Yasağı Ve Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 169, 171.

²⁰ **Dönmezer, Sulhi** (2011) ‘Karşılıksız Çek’, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96238> > s.e.t. 15.09.2018.

²¹ **Dönmezer**, s. 307-308.

²² **Helvacı, Mehmet** (2009) ‘Çek Kanunu Tasarısı’nın Genel Olarak Değerlendirilmesi’ Bati-der, C: XXV, S: 4, s. 234.

çek kullanmaları durumunda müdahale etmişlerdir. Ayrıca mevzuat bankalara kişilerin çek düzenleme yetkilerini kaldırma imkânı tanımıştır. Yapılan değişiklikler ve alınan tedbirler sonucunda karşılıksız çek ihdas edilmesi suçunda azalma gözlemlenmiştir. 1975 yılında Fransa’da ödenmeyen çek sayısı 1.332.066 iken, 1976 yılında bu sayı 686.105 olarak tespit edilmiştir²³. Daha sonra 30 Aralık 1991 tarihli Kanun’la karşılıksız çek düzenleme suçu kaldırılarak hürriyeti bağlayıcı ceza yerine maddi cezalar ihdas edilmiştir²⁴.

İsviçre ceza kanunlarında ise fiilin dolandırıcılık suçunun tüm unsurlarını taşıyamaması ya da suçun ispat edilememesi ihtimaline binaen özel suç tiplerine yer verilmiştir. Ayrıca çek hamilin çek meblağının %5i oranında tazminat hakkına sahiptir²⁵.

Anglosakson hukuk sistemini benimseyen ülkelere bakıldığında ise, İngiltere’de karşılıksız çek ihdası hırsızlık hakkındaki kanun hükümlerine göre cezalandırılabilirdi²⁶. ABD’de ise, Colorado Eyaletinde karşılıksız çek ihdası kabahat sayılmış, Nebraska Eyaleti’nde suçun oluşabilmesi için dolandırıcılık kastı aranmıştır²⁷.

II. KARŞILIKSIZ ÇEKLERE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

A. 3167 SAYILI KANUN ÖNCESİ DÖNEM

3167 sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun’un yürürlük kazanmasından önceki dönemde, mevzuatımızda karşılıksız çek düzenleme eylemini cezalandıran bir hüküm ihdas edilmemişti. Bu nedenle TBMM 1929 tarihinde 471 sayılı yorum kararı ile karşılıksız çek düzenleyenlerin 765 sayılı TCK’nın²⁸ 503. maddesine göre dolandırıcılık suçundan ceza alması gerektiğini ifade etmişti. Dolayısıyla 1929 tarihinden 3167 sayılı Kanun’un kabul tarihine dek karşılıksız çek düzenlenmesi TCK’nın

²³ Dönmezer, s. 307-308.

²⁴ Helvacı, s. 234.

²⁵ Soyer Güleç, s. 169-170.

²⁶ Dönmezer, s. 311.

²⁷ Soyer Güleç, s. 170.

²⁸ Resmi Gazete, T: 13.03.1926, S: 320.

dolandırıcılık hükümleri kapsamında değerlendirilmiştir²⁹. TBMM'nin bu kararının TCK'nın 503. maddesini, yani mevcut bir maddeyi yorumlayıcı nitelikte olduğu açıktır. Ancak her ne kadar "yorum" vasfı taşısa da kanun koyucunun bu husustaki kesin iradesini ortaya koyduğundan bu iradeye her halükarda uyulması gerekmiştir³⁰.

Kanunsuz suç ve ceza olamayacağı ilkesi de nazara alındığında karşılıksız çek düzenleyen kişinin dolandırıcılık suçundan cezalandırılabilmesi için bu suça ilişkin unsurların da somut olayda gerçekleşmesi gerekmektedir³¹. Dolayısıyla, karşılıksız çek düzenleyen kişi, bilerek ve isteyerek, karşılıksız çek ihdas edip verdiği kişinin hulus ve saffetinden faydalanarak, kandırıcı vasıfta hile ve sanialarla, bu kişinin veya bir başkasının zararına olarak ve kendisine veya bir başkası için haksız bir yarar elde ederek bu fiili işlemiş olmalıdır. Aksi halde dolandırıcılık suçunun yasal unsurları gerçekleşmediğinden, kişinin salt karşılıksız çek ihdas etmesi bu suçtan cezalandırılmasına sebebiyet vermemektedir. Bu durum ise karşılıksız çek ihdas edenlerin bir kısmının cezasız kalmasına yol açmıştır³².

Yargıtay'ın karşılıksız çek düzenlenmesi sonucunda dolandırıcılık suçunun oluşması ile alakalı başlangıçta çelişkili kararları bulunmakla birlikte sonraları bir istikrara yöneldiği görülmüştür. Buna göre Yargıtay suçun oluşması için TCK'nın 503. maddesindeki unsurların tamamının varlığını aramıştır³³.

Yargıtay 6. Ceza Dairesi bir kararında 6762 sayılı TTK'nın³⁴ 692. maddesinde³⁵ sayılan unsurları taşımadığından geçerli bir çek niteliğinde sayılmayacak bir belgeyi ihdas etmek suretiyle dolandırıcılık suçunun oluşamayacağını

²⁹ Şener, Oruç Hami (1988) 'Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Keşidesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanununun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?' Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 240.

³⁰ Dönmezer, s. 315.

³¹ Ertekin, Erol / Karataş, İzzet (1998) Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek, 3. Basım, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 710.

³² Uyar, Talih (1987) 'Karşılıksız Çek Çekmek (Keşide Etmek) Suçu' Ankara Barosu Dergisi, S: 5-6, s. 672.

³³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E: 1982/6-490, K: 1983/9, T: 24.1.1983 (Karakaya, Selahattin (1986) En Son Değişikliklerle Karşılıksız Çek Ve Uygulaması, 1. Basım, Ankara, Hukukçular Birliği Vakfı, s. 61).

³⁴ Resmi Gazete, T: 09.07.1956, S: 9353.

³⁵ 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 692. maddesine göre:

"Çek:

1. "Çek" kelimesini ve eğer senet Türkçeden başka bir dille yazılmış ise o dille "Çek" karşılığı olarak kullanılan kelimeyi;
2. Kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedelin ödenmesi için havaleyi;

ifade etmiştir³⁶. Ancak yine Yargıtay 6. Ceza Dairesi başka bir kararında, 6762 sayılı TTK'nın 692. maddesine göre geçerli bir çek niteliğinde sayılmayacak bir belgeyi düzenlemek suretiyle dolandırıcılık suçuna mahal verilebileceğini kabul etmiştir³⁷. Yargıtay'ın mezkûr kararları doktrinde eleştirilmiştir. Bir görüşe göre, böyle bir durumda failin kastı ve kastın yoğunluğu dikkate alınmalıdır. Bu görüş, failin kastı mağdurun hulus ve saffetinden faydalanmak suretiyle hile ve sanialarla mağduru yanıltıp o kimsenin yahut başkalarının zararına sebep olarak kendisi yahut üçüncü bir kişiye haksız yarar sağlamaya yönelmekte ise suçun tamamlanmış kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur. Yine aynı görüş eksik ya da kusurlu çek ihdas edilmesinin ayrıca bir yaptırımı tabi tutulmasının daha isabetli olacağını ileri sürmüştür³⁸. Doktrinde bir başka görüş ise, salt karşılıksız çek ihdas etme eyleminin dolandırıcılık suçuna yahut başka bir suça mahal vermediğini, çekin geçerliliği ile dolandırıcılık suçu arasında zorunlu nedensellik bağının bulunmadığını, şekli unsurları eksik olduğundan çek vasfı taşımayan bir senedin dolandırıcılık suçunun oluşmasına engel teşkil etmediğini savunmuştur³⁹. Bize göre, dönem mevzuatı nazara alındığında, karşılıksız çek düzenleme fiili bağımsız bir suça mahal vermediğinden, çekin şekli unsurlarından ziyade, aldatıcı nitelik taşıyan bir senet vasfında olup olmadığı ve somut olayda dolandırıcılık suçunun koşullarının tamamının oluşup oluşmadığı irdelenmelidir. Bu minvalde önemli olan senedin aldatma kabiliyetinin varlığıdır. Zira dolandırıcılık suçunun yalnızca çek keşide etmek suretiyle meydana gelmediği aşikârdır. Eğer ihdas edilen senet, çek vasfı taşıyorsa karşılıksız çek ihdası gerekçesiyle dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Şekli unsurları eksik olduğundan çek vasfı taşımayan ancak aldatma kabiliyetini haiz bir senet söz konusu olduğunda ise, TCK'nın 503. maddesindeki koşulların oluşması durumunda yine dolandırıcılık suçu meydana gelecek, ancak gerekçe olarak karşılıksız çek düzenleme eylemi gösterilemeyecektir.

3. Ödeyecek kimsenin "muhatabın" ad ve soyadını;
4. Ödeme yerini;
5. Keşide gününü ve yerini;
6. Çeki çeken kimsenin (Keşidecinin) imzasını; ihtiva eder."

³⁶ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, E: 1978/1599, K: 1978/1672, T: 14.03.1978 (**Baydar, Zeki** (1981) 'Yargıtay Kararları Işığında Karşılıksız Çek İle Dolandırıcılık Suçu ve Bu Suçun Tekemmül Anı İle İlgili Bazı Tahlil, Tenkit ve Düşünceler' Ankara Barosu Dergisi, S: 4, s. 666).

³⁷ Yargıtay 6. Ceza Dairesi, E: 1979/8601, K: 1978/8591, T: 21.12.1979 (**Baydar**, s. 665).

³⁸ **Baydar**, s. 666.

³⁹ **Domaniç, Hayri** (1983) Karşılıksız Çek, 1. Basım, İstanbul, Arpac Matbaacılık, s. 81.

Önemle belirtmek gerekir ki, TBMM'nin 1929 tarihli kararı cezai sorumluluğa ilişkindir. Karşılıksız çek ihdas etmenin hukuki sorumluluğu 6762 sayılı TTK 695. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, karşılıksız çek ihdas eden kişiler, çekin kapatılmayan miktarının %5'ini ödemekle yükümlü tutulmuştur. Bununla birlikte çek hamilinin bu sebeple uğradığı zararların tazmini de gerekmektedir. Karşılıksız kalan kısmın %5'inin ödenebilmesi için çek hamilinin zarar görmesi ya da keşidecinin kusuru aranmadığından öğretide "medeni ceza" olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca karşılıksız çek ihdas edilmesi nedeniyle daha fazla zararın ortaya çıkması durumunda düzenleyen bu zararı da gidermekle mükellef tutulmuştur⁴⁰.

B. 3167 SAYILI ÇEKLE ÖDEMELERİN DÜZENLENMESİ VE ÇEK HAMİLLERİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN DÖNEMİ

1. 19.03.1985 Tarihli ve 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun

Çeklerin toplumda güvenilir bir ödeme ve garanti vasıtası olmasını temin etmek, çek meblağını ödeme gücüne sahip olmayan kişilerin buna rağmen kasten çek kullanmalarına cezai yaptırım ihdas etmek suretiyle mani olmak amacı ile 19.03.1985 tarihinde 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun kabul edilmiştir⁴¹. Mezkûr Kanun'da karşılıksız çek ihdas etme eylemi bağımsız bir suç olarak düzenlenmiş ve bu suçun yaptırımı hapis cezası olarak belirlenmiştir. Bu durum kamunun çekerden olan itimadının artmasını sağlamış ve çek kullanımı yaygınlaşmıştır. Bu şekilde bir yaptırıma tabi tutulmamış olan poliçe ve bonoların ise kullanımı azalmıştır⁴².

⁴⁰ **Atalan, Haluk** (1983) 'Güncel Bir Sorun: Karşılıksız Çek' Ankara Barosu Dergisi, S: 1, s. 34.

⁴¹ **Karayalçın, Yaşar** '3167 Sayılı Kanununun Hazırlanması Ve Uygulanması Hakkında Açıklamalar': Taşpınar, Sema (Editör) Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı Ve Karşı Görüşler Sempozyumu, 12 Ocak 2002, Ankara, s. 38.

⁴² **Ekşi, Dağlar** (2003) '4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması Ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek' H.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C: 21, S: 2, s. 206.

3167 sayılı Kanun'un 16. maddesine göre, ibraz müddeti içinde ya da üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce ibraz edilen çekin kısmen de olsa ödenmemesi durumunda bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Ayrıca mahkemece suçun mahiyeti nazara alınarak bir yıldan beş yıla kadar belirlenecek bir süre içinde failin çek hesabı açma ve çek keşide etmekten yasaklanmasına karar verilecektir. Bununla birlikte yasaklamaya ilişkin kararın tüm bankalara duyurulmak üzere Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na bildirilmesi gerekmektedir. Aynı maddenin 2. fıkrasına göre ise, bu suç şikâyete tabi bir suç olup şikâyetten vazgeçme hüküm kesinleşinceye kadar geçerli olacaktır. Ayrıca fiili işleyenin 8. maddeye⁴³ göre düzeltme hakkını kullanarak çek hamilinin zararını karşılamış olması yahut düzeltme hakkı bulunmuyorsa anılan maddedeki süre içinde çek bedelinin karşılıksız kalan kısmını %10 tazminatı ve gecikme faiziyle beraber muhatap bankaya ya da herhangi bir şubesine yatırmaması durumunda şikâyet hakkı doğmayacaktır.

3167 sayılı Kanun'un 16. maddesi ile Türk hukukunda yeni bir suç tipi ihdas edilmiş olup bu suç, karşılıksız çek düzenleme fiilini yaptırma bağlayan şekli bir suçtur⁴⁴. Şekli suç- maddi suç ayrımı yapılırken suçun yalnızca bir davranıştan mı yoksa davranışa ek bir sonuçtan mı ibaret olduğu gözetilmektedir⁴⁵. Söz konusu maddeden dolayı cezalandırılabilmek için neticenin meydana gelmesi koşulu aranmamıştır. Dolayısıyla mezkûr madde yalnızca karşılıksız çek düzenlenmesini yaptırma tabi tutan özel bir madde niteliği taşımaktadır. Bu nedenle de 6762 sayılı TTK'nın 692. maddesinde sayılan unsurları taşımadığından "çek" niteliği taşımayan bir belgeyi 3167 sayılı Kanun uyarınca karşılıksız

⁴³ 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un 8. maddesine göre:

"Hesap sahibi ihtar mektubunu aldığı veya 12 nci maddeye göre almış sayıldığı tarihten itibaren yedi işgünü içinde çek tutarını veya karşılıksız kalan bölümünü %10 tazminatı ve gecikme faiziyle birlikte hamil adına muhatap bankaya yatırdığı takdirde çek keşide etme hakkını yeniden kazanır.

Düzeltilme hakkı, karşılıksız çekin ibraz tarihini takip eden bir yıl içinde ancak iki defa kullanılabilir."

⁴⁴ Şener, s. 242.

⁴⁵ Kendigelen, Abuzer (2006) Çek Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, Arıkan, s. 321.

çek keşide etmeyi düzenleyen özel bir hükümle cezalandırmak yerinde olmayacaktır⁴⁶. Öğretide zorunlu unsurları eksik olduğundan çek sayılmayacak bir belgeyi karşılıksız çek keşide etme suçunun cezai yaptırımına tabi tutmanın, asıl işlevi temel hak ve özgürlükleri güvence altına almak olan ceza hukukunu keyfi bir hale getireceği ileri sürülmüştür⁴⁷. Nitekim Yargıtay 1986 tarihli bir kararında, çek asıllarının TTK 692 ve TTK 693. maddeleri uyarınca incelenip çek vasfı taşıması durumunda dolandırıcılık suçu hükümlerine göre değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir⁴⁸.

Karşılıksız çek keşide etme suçunda objektif sorumluluk esasını benimsenmiş olduğundan suçun meydana gelebilmesi için düzenleyenin kastı aranmamıştır⁴⁹. Ancak suçun oluşabilmesi için fiilin iradi olması gerekmektedir. Karşılıksız çek düzenlenmesi çalınma, kaybolma, sahibinden hileyle alınma vb. iradi olmayan bir harekete dayalı olarak gerçekleşmişse düzenleyenin cezalandırılması söz konusu olmayacaktır⁵⁰.

Ceza mahkemesi tarafından verilen düzenleyenin çek hesabı açma ve çek düzenlemeden yasaklanması kararları daha sonra savcılık vasıtasıyla Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'na bildirilecektir. Yasaklamaya ilişkin kararların güvenlik tedbiri ya da fer'i ceza olup olmadığı yönünde tartışmalar olup kararın niteliği tecil, indirim, süresi sonlanmadan kaldırılabilme gibi hususlar açısından farklı neticeler doğurabilmektedir. Uygulamada ise yasaklamaya ilişkin kararların ceza mahkemelerince tecil edildiği görülmüştür. Dolayısıyla yasaklama kararlarının başlama süresi, indirime tabi olup olmayacağı, tecil edilip edilemeyeceği, birden fazla çek ihdas edilmesi halinde yasaklama müddetlerinin birbirine eklenip eklenmeyeceği hususunda kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır⁵¹.

⁴⁶ Şener, s. 242.

⁴⁷ Selçuk, Sami 'Yetersiz Çek, Karşılıksız Çek Keşidesi Suçunu Oluşturur': İmregün, Oğuz / Moroğlu, Erdoğan / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer (Editörler) (2001) Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, Beta, s. 1470.

⁴⁸ Yargıtay 7. Ceza Dairesi, E: 1986/1400, K: 1986/5309, T: 29.04.1986 (Şener, s. 242-243).

⁴⁹ Kendigelen, s. 311.

⁵⁰ Yargıtay Ceza Genel Kurulu, E: 7-213, K: 280, T: 09.10.1989 (Kendigelen, s. 312).

⁵¹ Eroğlu, Sıtkı (1989) '3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İlgili Olarak T.C. Merkez Bankası Açısından Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Tespit Ve Öneriler' Batider, C: XV, S: 2 s. 25-28.

2. 14.01.1993 Tarihli ve 3863 Sayılı 3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerin Korunması Hakkında Kanunun 16 ncı Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun

3167 sayılı Kanun, ibraz müddeti içinde hatta üzerinde yazılı düzenleme tarihinden evvel ibraz edilen bir çekin karşılıksız olması sebebiyle kısmen veya tamamen ödenmemesi durumunda bir yıldan beş yıla kadar hapisle ceza verileceğini hükme bağlamıştı. Öğretide hükümde failin kast ve taksirinin aranması, dolayısıyla objektif sorumluluk esasının kabul edilmiş olması gerekçesiyle eleştiri konusu olmuş, ceza hâkiminin adeta bir icra memuru durumunda getirildiği, karşılıksız çek düzenlenmesinin yalnızca borcun ödenmemesi durumunda cezalandırıldığı, sonuç olarak “borç için borçlunun hapsi” sistemine geri dönülerek çağdaş ceza hukuku ilkelerinden uzak bir sistemin benimsendiği öne sürülmüştür. Kanun koyucu bu eleştirileri dikkate alarak karşılıksız çek ihdas edenlere yönelik katı tutumunu bir nebze olsun yumuşatmış ve 3863 sayılı Kanun kabul edilmiştir⁵².

3863 sayılı Kanun ile değiştirilen 3167 sayılı Kanun’un 16. maddesinin 2. fıkrası şu şekildedir:

“Bu fiillerden dolayı takibat yapılması çek hamilinin şikâyetine bağlıdır. Şikâyet süresi çekin bankaya ibraz tarihinde başlar. Şikâyetten vazgeçmekle, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verileceği gibi, keşidecinin çek bedelinin karşılıksız kalan kısmının %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde de, vazgeçme şartı aranmaksızın, kamu davasının ve cezanın ortadan kaldırılmasına karar verilir. Fiili işleyenin 8 inci maddeye göre düzeltme hakkını kullanmak suretiyle hamilin zararını karşılamış olması veya düzeltme hakkı yoksa, anılan maddede belirtilen müddet içinde çek bedelinin karşılıksız kalan kısmının %10 tazminatı ve gecikme faizi ile birlikte muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine yatırmış bulunması halinde şikâyet hakkı doğmaz.”

3863 sayılı Kanun’un geçici maddesi ile kanunun yürürlük kazanmasından evvel kesinleşmiş olan mahkûmiyet kararlarının ve infazı gerçekleşmiş cezaların üç ay içinde çek tutarının veya karşılıksız kalan bölümünün %10 tazminat ile gecikme faiziyle beraber muhatap bankaya veya herhangi bir şubesine

⁵² Soyer Güleç, Sesim, s. 128-129.

yatırılması ya da şikâyetten vazgeçme durumunda ortadan kalkacağı hükme bağlanmıştır.

Yapılan değişikliklerle, mahkûmiyet hükmü verildikten sonra ancak kesinleşmeden önce ya da hüküm kesinleştikten sonra, vazgeçme ya da çek tutarı ile tazminat ve gecikme faizinin ödenmesi durumunda kamu davası ve cezanın ortadan kalkacağı kabul edilmiştir⁵³. Dolayısıyla suçun failleri lehine kısmi bir yumuşatma imkânı getirilmiştir. Ancak değişikliğin bu husustaki eleştirileri karşılamaktan uzak kalması, suçun yaptırımını olan hapis cezasının Anayasa ile uluslararası sözleşmelere aykırı olması yönünde eleştiriler gün geçtikçe artmaya devam etmiştir⁵⁴.

3. 26.02.2003 Tarihli ve 4814 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'da Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun

4814 sayılı Kanun ile karşılıksız çek keşide etme suçunun yaptırımında değişikliğe gidilerek kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcilerinin, kanunların ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere, çek bedeli kadar ağır para cezasıyla cezalandırılması hükme bağlanmıştır. Kanun koyucu verilecek para cezasını bir üst sınıra tabi tutmuş olup bu suçtan dolayı verilecek olan adli para cezası seksen milyar liradan fazla olamayacaktır. Ayrıca mezkûr suçtan mükerrirlere, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilecektir. Bununla birlikte yeni düzenlemeye göre mahkeme, işlenen suçun niteliğine göre bir yıl ile beş yıl arasında belirleyeceği bir müddet için hesap sahiplerinin ve yetkili temsilcilerinin çek hesabı açtırmalarının yasaklanmasına karar verecek olup yasaklanma kararı tüm bankalara duyurulmak üzere Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilecektir (4814 sayılı Kanun m. 14).

4814 sayılı Kanun'un Genel Gereği 'ne göre:

“Çağdaş ceza hukukunda, ekonomik ilişkilerin gelişmesi ve çeşitlenmesi sonucu bu ilişkilerden doğan ve netice itibarıyla cezaî müeyyideyi gerektiren eylemlere hürriyeti bağlayıcı cezanın başvurulacak en son çare olarak öngörülmesi,

⁵³ **Başman, Murat** (1993) '3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik Ve Bir Yargıtay Kararı' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 3-4, s. 358.

⁵⁴ **Yıldırım, Zeki / Çetintürk, Ekrem** (2012) 'İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu' TBB Dergisi, S: 103, s. 35.

“ekonomik suça ekonomik ceza” ilkesinin doğmasına yol açmıştır. Bu gelişme nedeniyle karşılıksız çek keşide etmek suçunu ilk defa işleyenlere hürriyeti bağlayıcı ceza yerine çek bedeli tutarı kadar ağır para cezası verilmesi, ancak çekte olan güvenin zaafa uğratılmaması ve cezada etkinliğin artırılması bakımından, bu suçtan mükerrirler hakkında hapis cezası verilmesi uygun görülmüştür⁵⁵.”

2001 yılında Anayasa’ya *“Hiç kimse yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğünü yerine getirmemiş olmasından dolayı özgürlüğünden alıkonamaz”* hükmü eklenmiştir (Anayasa m. 38/8). Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 No’lu Protokol’ün 1. maddesine göre: *“Hiç kimse, yalnızca akdi ilişkiden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.”* Ayrıca *“Kişisel Ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi”* nin 11. maddesine göre: *“Hiç kimse sırf sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getiremediği gerekçesiyle hapsedilemez.”⁵⁶*

3167 sayılı Kanun’da karşılıksız çek keşide etme suçu için öngörülen hapis cezası yaptırımı *“ekonomik suça ekonomik ceza prensibi”* gerekçesiyle doktrinde eleştiri konusu olmuş, karşılıksız çek keşide etme suçunun yaptırımı olan hapis cezasının hem Anayasa hem de uluslararası anlaşmalara aykırı olduğu öne sürülmüştür. Nihayetinde 4814 sayılı Kanun’la suçu ilk defa işleyen kişiler için adli para cezası yaptırımı uygulanması hükmüne bağlanmıştır⁵⁷ Doktrinde bir görüşe göre, çekten doğan ilişki hukuken bir sözleşme ilişkisi olmayıp bir havale ilişkisi niteliğindedir. Çek, bir sözleşme ilişkisi sebebiyle ihdas edilmiş olabilir. Kambiyo ilişkisi, söz konusu sözleşme ilişkisinden bağımsız ve mücerrettir. Ayrıca haksız fiil ile sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan borçlar için de çek ihdas edilebilmektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus, çekin düzenlenmesine neden olan ilişki muteber olmasa dahi, kambiyo ilişkisi varlığını koruyacaktır. Anayasa’nın 38. maddesinin 8. fıkrasında ise *“sözleşmeden”* doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden söz edilmekte olup kambiyo ilişkisi hükmün kapsamı dışında kalmaktadır⁵⁸. Bu minvalde öğretilerde bir

⁵⁵ < <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss58m.htm> >, s.e.t. 19.09.2018.

⁵⁶ **Ağar, Serkan / Sandal, Evrim** (2010) *Karşılıksız Çek Suçu Ve Uygulaması*, 1. Basım, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık, s. 108-109.

⁵⁷ **Soyer Güleç**, s. 129.

⁵⁸ **Moroğlu, Erdoğan** ‘3167 Sayılı Çek Kanunu’nda 4814 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler’: Serozan, Rona (Editör) (2004) Prof. Dr. Necip Kocayusufpaşaoğlu İçin Armağan, 1. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 540.

başka görüşe göre ise, 3167 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasına ilişkin gerekçeler gerek çekin hukuki niteliği gerekse AİHS Ek 4 No'lu Protokolü karşısında isabetli olmamıştır. Bu görüşe göre çeklerle bir kambiyo ilişkisi tesis edilmekte olup çek çifte yetki sağlayan özel bir havaledir. Dolayısıyla çek bir sözleşme ilişkisi olmadığından, çekten doğan mükellefiyetin ihlali Anayasa'nın 38. maddesine aykırılık teşkil etmeyecektir. Sözleşmeden, haksız fiilden ya da sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan borçlar için de çek düzenlenebilmektedir. Çek ilişkisi bir sözleşmeye dayanmakla birlikte söz konusu sözleşmenin geçersiz olması halinde dahi çek başlı başına bir borç kaynağı olarak geçerliliğini koruyabilmektedir. Ayrıca Anayasa'nın 38. maddesi borcun "yerine getirilememesi"nden söz etmekte olup düzenleyen çekin karşılığının bulunmadığını bilecek çek ihdas ettiğine göre, borcun yerine getirilememesi durumu söz konusu değildir⁵⁹. Bununla birlikte, mezkûr suçun ağır para cezasına bağlanması toplumda hukuki güvensizliğe yol açacak, çeklerin tahsilatını zorlaştıracak, çekin tedavülünü neredeyse ortadan kaldıracak ve çekin önemini azaltacak olup çek ilişkisinin sözleşme ilişkisi kabul edilerek Anayasa'nın 38. maddesine aykırılığının öne sürülmesi yasa yapma tekniği ile uyumsuzluk göstermektedir⁶⁰. Nitekim Anayasa Mahkemesi de 3167 sayılı Kanun'da düzenlenen karşılıksız çek keşide etme suçunun hapis cezası yaptırımına tabi tutulmasını Anayasa'nın 38. maddesine aykırı bulmamıştır⁶¹. Mezkûr karara göre:

"... Türk Ticaret Kanunu'nda kambiyo senetleri arasında düzenlenen çek, temel ilişkide bir sözleşmenin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak, kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir. Hatır senetlerinde olduğu gibi, taraflar arasında herhangi bir sözleşme ilişkisinin bulunmadığı veya temelde yer alan sözleşmenin geçersiz olduğu durumlarda çek, başlı başına borç kaynağı biçiminde ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca, haksız fiil veya sebepsiz zenginleşmeden kaynaklanan bir borç için dahi çek keşide edilebilmektedir. Çeki

⁵⁹ **Dirikkan, Hanife** (2002) 'Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İcra İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi' Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 4, S: 1, s. 4-5.

⁶⁰ **Dirikkan**, s. 36-37.

⁶¹ Anayasa Mahkemesi, E: 2002/165, K: 2002/195, T: 11.12.2002

(<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False>>, s.e.t. 20.09.2018).

elinde bulunduran hamil, keşideci ile lehdar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan bir alacağı değil, doğrudan doğruya çekten doğan bir hakkı iktisap etmektedir. O halde, çek ilişkisi bizzat sözleşme olmadığı gibi, çekin temelinde her zaman bir sözleşme bulunması da zorunlu değildir. Temelde bir sözleşme ilişkisinin bulunduğu durumlarda ise, çekte bu ilişkiden bağımsız ve sözleşme olarak nitelendirilemeyecek bir kambiyo taahhüdü söz konusudur. Borçlu, temel ilişki ne olursa olsun borcunu ödemek için çek kullandığında, asıl borç ilişkisi dışında kambiyo ilişkisi doğmaktadır.

İtiraz konusu kuralın, Anayasa'nın 38. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında değerlendirilebilmesi için ilişkinin yalnızca sözleşmeden doğması ve borcun yerine getirilememesi gerekmektedir. Oysa çek temelde sözleşmeden bağımsız olarak kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir.”

4814 sayılı Kanun'un Genel Gereğçesine göre 3167 sayılı Kanun'da değişikliğe gidilmesinin nedenlerinden biri de bu suç dolayısıyla açılan ceza davası sayısındaki aşırı artış olmuştur. Buna göre:

“3167 sayılı Kanunla ilgili olarak açılan ceza davası sayısı, 1986 yılında 10 644 iken; bu sayı 1990 yılında 134 622'ye, 1999 yılında 320 320'ye, 2000 yılında 262 611'e ulaşmıştır. 2001 yılında ise bu sayı 307 381 olmuştur. 3167 sayılı Kanundan dolayı açılan davaların, toplam ceza davaları içindeki oranı ise, 1999 yılında yüzde 18.4; 2000 yılında yüzde 15; 2001 yılında da yüzde 13.5'tir⁶²”.

Gereğçede 3167 sayılı Kanun'dan dolayı açılan ceza davalarının sayısındaki artış vurgulanmıştır. Doktrinde bu husus eleştiri konusu olmuş, dosya sayısındaki artışın temel sebebinin hukuki değil ekonomik olduğu öne sürülmüştür. Bu görüşe göre, karşılıksız çek keşide etme suçundaki artışın temel nedeni, 1990'lı yıllar ve 2000'li yılların başında ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılar ve çekin ödeme vasıtası olmaktan ziyade kredi vasıtası olarak kullanılmasıdır⁶³.

Karşılıksız çek ihdas edilmesi sebebiyle cezaya hükmedebilmek için kanuni şekil şartlarını haiz bir çek bulunmalıdır⁶⁴. 4814 sayılı Kanun ile 3167 sayılı Kanun'un 3. maddesinin 2. fıkrasında yapılan değişikliğe göre:

⁶² <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss58m.htm> >, s.e.t. 19.09.2018.

⁶³ **Moroğlu**, s. 538.

⁶⁴ **Battal, Ahmet** (2005) Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi, s. 166.

“Çek defterlerinin her yaprağına, çek hesabının bulunduğu şubenin adı, hesap numarası ve hesap sahibinin vergi kimlik numarası yazılır; ancak, hesap sahibinin vergi kimlik numarası hariç olmak üzere bunların yazılmamış olması veya bankalarca baskı şekline ilişkin esaslara aykırı davranılması çekin geçerliğini etkilemez.”

Dolayısıyla geçerli bir çekin varlığından söz edebilmek için çekin 6762 sayılı TTK'nın 692. maddesinde sayılan unsurlara ek olarak hesap sahibinin vergi kimlik numarasını da ihtiva etmesi koşulu aranmıştır.

4814 sayılı Kanun'la karşılıksız çek ihdası sebebiyle yaptırıma tabi tutulacak şahıslar yönünden de önemli değişiklikler yapılmıştır. 3167 sayılı Kanun'a göre karşılıksız çek keşide etme suçunun faili yalnızca gerçek kişiler olabilmekteydi. Yapılan değişiklikle bu suç nedeniyle çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcileri, suçun organ ya da temsilci tarafından tüzel kişilik menfaatine işlenmesi durumunda ise gerçek kişiler ve özel hukuk tüzel kişileri suçun faili olarak yaptırıma tabi tutulmuştur⁶⁵. Özel hukuk tüzel kişilerinin sorumlu tutulabilmesi için suçun “tüzel kişinin yararına işlenmesi” ölçütü getirilmiş olup söz konusu ölçüt, uygulamada güçlüğe sebep olacağı gerekçesi ile doktrinde eleştiri konusu olmuştur⁶⁶. Ayrıca eski metinde “çeki keşide eden kişiler” ibaresi kullanılmakta iken yeni metinde “çeki keşide eden hesap sahipleri veya yetkili temsilcileri” ibaresi kullanılmıştır. Bu suç sebebiyle yaptırıma tabi olan çekin düzenleyeni hesap sahibiyse hesap sahibinin, düzenleyen yetkili temsilci ise temsilcinin kendisi adına çek hesabı açması yasaklanmıştır⁶⁷.

4814 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikten önce, zorunlu yasal unsurları taşımaması nedeniyle çek vasfı taşımayan bir belge söz konusu olduğunda dolandırıcılık suçundan ceza verilmekteydi. Geçerli bir çek söz konusu olduğunda ise yalnızca karşılıksız çek keşide etme suçundan ceza verilmekteydi. 4818 sayılı Kanun'la iki önemli içtima hükmü getirilmiştir. İlk olarak 3167 sayılı Kanun'un

⁶⁵ **Nuhoğlu, Ayşe** ‘4814 Sayılı Kanunla Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu’: Centel, Tankut (Editör) (2004) Prof. Dr. Aydın Arbay'a Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 260.

⁶⁶ **Hacıoğlu, Caner** (2003) ‘Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Üzerine Bir İnceleme’ Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 7, S: 1-2, s. 159.

⁶⁷ **Reisoğlu, Seza** (2003) Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Baskı, Ankara, Cem Web Ofset, s. 319.

16. maddesinde yapılan değişikliğe göre "...kanunların ayrıca suç saydığı haller saklı kalmak üzere..." karşılıksız çek keşide etme suçundan ceza verilmesinden söz edilmiştir. Dolayısıyla karşılıksız çek keşide etme fiili, aynı zamanda dolandırıcılık, belgede sahtecilik gibi diğer suçların unsurlarını da ihtiva etmekte ise bu suçlardan dolayı ayrıca cezaya hükmedilecektir⁶⁸. İctimai yönden getirilen ikinci değişiklik Kanun'un 16. maddesinin son fıkrasında olup yapılan değişiklik, karşılığı bulunmayan her bir çek yaprağının ayrı bir suç mu oluşturacağı yoksa müteselsil suç hükümlerine göre mi cezalandırılacağı hususu çözüme bağlanmıştır. Mezkûr maddeye göre, kısmen yahut tamamen karşılığı bulunmayan her bir çek yaprağı ayrı bir suç teşkil etmektedir⁶⁹.

Yapılan değişiklikle bu suçtan mükerrirlere hapis cezası verileceği hükme bağlanmıştır. Tekerrür hükümlerinin uygulanabilmesi için önceki suçtan dolayı hükmedilen cezanın infaz edilmiş olması gerekmektedir. Bir defa karşılıksız çek ihdas edilmesi durumunda çek hesabı açma yasağı getirilecek ve hesap sahibi Kanun'un 7. maddesi⁷⁰ gereğince çek defterlerini iade etmek durumunda kalacaktır. Dolayısıyla bir defa karşılıksız çek ihdas eden kişi düzeltme hakkını kullanmadığı müddetçe çek düzenleyemeyecektir. Düzeltme hakkını kullanması durumunda ise ortada bir mahkûmiyet hükmü bulunmayacağından yine tekerrür hükümleri uygulanamayacaktır. Sonuç olarak tekerrür hükümlerinin uygulanmasına fiilen imkân bulunmadığından bu suç sebebiyle hürriyeti bağlayıcı cezaya hükmedilemeyecektir. Ancak, hesap sahibi çek karnelerini iade etmemişse, çek hesabı açma yasağını ihlal etmişse ve önceki suç nedeniyle verilen cezanın infazı da gerçekleşmişse tekerrür hükümleri uyarınca cezaya hükmedilebilecektir⁷¹.

4814 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi 8 Mart 2003 tarihidir. Bu tarihten evvel veya yeni çek defterlerinin bastırılıp müşterilere verilip eski çek defterlerinin imha edileceği son tarih olan 9 Temmuz 2003 tarihine kadar banka veya

⁶⁸ Nuhoglu, s. 262-263.

⁶⁹ Ay, Hakan / Çakıcı, Ömer (2003) Yeni Çek Yasası ve Uygulaması, 1. Baskı, Ankara, Yaklaşım Yayınları, s. 61.

⁷⁰ 4814 sayılı Kanun ile 3167 sayılı Kanun'un 7. maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: "Yeterli karşılığı bulunmadığı için çeki kısmen veya tamamen ödemeyen muhatap banka, hesap sahibine, kendisine ait bütün çek defterlerini aldığı bankalara geri vermesini, 8 inci maddede öngörülen sürenin bitiminden itibaren on gün içinde iadeli taahhütlü mektupla bildirir."

⁷¹ Nuhoglu, s. 266.

özel finans kurumları tarafından müşterilere verilmiş olan ve hesap sahibinin vergi kimlik numarasını ihtiva etmeyen “eski” çekler, TTK’ da öngörülen zorunlu unsurları taşıması koşuluyla 8 Mart 2003’ten sonra da geçerliliğini koruyacaktır⁷².

C. 5941 SAYILI ÇEK KANUNU DÖNEMİ

1. 14.12.2009 Tarihli ve 5941 Sayılı Çek Kanunu

3167 sayılı Kanun’da, ağırlıklı olarak karşılıksız çeklere ilişkin hükümlerde olmak üzere, çeşitli değişiklikler yapılmış; yine ağırlıklı olarak karşılıksız çeklere ilişkin 16. maddesi olmak üzere, çeşitli maddeleri Anayasa Mahkemesi’nin incelemesine konu olmuştur. Bu durum sisteme yönelik eleştirilerin artmasına yol açmıştır. Bununla birlikte 4814 sayılı Kanun ile 3167 sayılı Kanun’da yapılan köklü değişikliklere rağmen eleştirilerde bir azalma meydana gelmemiştir. Ayrıca 26.09.2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun⁷³ yürürlük kazanması ile eleştiriler daha da artmıştır. Zira 3167 sayılı Kanun ile 5237 sayılı TCK teorik ve dogmatik açıdan birbirine ters düşmektedir. Çekin toplum tarafından güvenilir bir ödeme vasıtası olarak kabulünde kamusal fayda bulunmakla birlikte, 3167 sayılı Kanun bu hususta başarılı olamamıştır. Karşılıksız çekle mücadelenin ağır hapis cezaları ile önlenemeyeceğinin anlaşılması, suçu önleyici tedbirlere yönelme ihtiyacı, kara para aklama ile terörün finansmanında çeklerin rol oynamasına engel olunması gereği ve bu sebebin çek hesabı açma ve hamiline çeklerde yeni yaklaşımları zaruri kılması vb. gerekçelerle yeni bir kanun hazırlama ihtiyacı hâsıl olmuştur⁷⁴. Öğretide özel kanun niteliğinde olan Çek Kanunu Tasarısı maddelerinin çoğunun kamu hukuku niteliği taşıyan hükümler olması gerekçesiyle eleştirilmiştir. Buna göre, her şeyden önce bir özel hukuk müessesesi olan çeki kanunlaştıran düzenlemenin çek defterlerinin muhtevasına, çek ihdasına, çek kullanımına ve çek hamillerinin korunmasına ilişkin hükümler ihtiva etmesi beklenmektedir. Ancak söz konusu Tasarı, kara

⁷² **Narbay, Şafak** (2003) ‘Çek Kanununda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanundan Önce Basılan Ya Da Bastırılan Çeklerin Hukuki Durumu Hakkında Bir Değerlendirme’ Batider, C: XXII, S: 2, s. 112.

⁷³ Resmi Gazete, T: 12.10.2004, S: 25611.

⁷⁴ **Narbay, Şafak** (2010) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’nun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Bunların Değerlendirilmesi’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 43, s. 66.

paranın aklanması, bunun terörün finansmanında kullanılmasıyla mücadele vb. gibi ceza hukukuna ilişkin hükümler ihdas etmiştir⁷⁵. Kamu hukuku niteliğini haiz bu hükümlerin ait oldukları kanunlar (ceza hukuku mevzuatı, vergi hukuku mevzuatı vb.) kapsamında ele alınması daha isabetli olacaktır⁷⁶.

5941 sayılı Kanun ile kayıt dışı ekonominin denetim altına alınmasına önem verilmiş, buna bağlı olarak çek defterlerinin içeriklerine, çek ihdasına ve kullanımına ilişkin esaslar yönünden 3167 sayılı Kanun'a nazaran daha ayrıntılı düzenlemeler yapılmıştır⁷⁷.

5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 1. fıkrasına göre, üzerinde gösterilen ibraz tarihine göre, kanuni ibraz müddeti içinde ibraz edildiğinde, çek ile ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet veren kişi hakkında, çek hamilinin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, bin beş yüz güne kadar adli para cezasına hükmolunacaktır. Ayrıca hükmedilecek adli para cezası, çek tutarının karşılıksız kalan miktarından az olamayacaktır. Mahkeme bununla birlikte, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması durumunda ise çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmedecektir.

Kanun koyucu 5941 sayılı Kanun ile "karşılıksızdır" işlemine sebebiyet veren kişi hakkında adli para cezasına hükmolunacağını kabul etmiştir. Bununla beraber, güvenlik ya da koruma tedbiri niteliğinde çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı uygulanacağını hükme bağlamıştır⁷⁸.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un⁷⁹ 106. maddesinin 3. fıkrasına göre, hükümlünün tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli müddet içinde adli para cezasını ödememesi durumunda, Cumhuriyet savcısının kararıyla ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedileceği hükme bağlanmıştır⁸⁰.

⁷⁵ Helvacı, s. 248.

⁷⁶ Helvacı, s. 251.

⁷⁷ Kırca, İsmail (2010) '5941 Sayılı Çek Kanunu-Bir Değerlendirme': Kırca, İsmail (Editör) 5941 Sayılı Çek Kanunu Konferans, 22 Ocak 2010, Ankara, s. 5.

⁷⁸ Yıldırım / Çetintürk, s. 37.

⁷⁹ Resmi Gazete, T: 29.12.2004, S: 25685.

⁸⁰ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106. maddesinin 3. fıkrası 18.06.2014 tarihinde değişikliğe uğramıştır. Bu başlık altında 5941 sayılı Çek Kanunu'nun yürürlük kazandığı 20.12.2009 tarihinden 6273 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğin yürürlük

Çeklerde “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verme suçunun oluşması için her şeyden önce TTK’daki unsurları haiz geçerli bir çek bulunmalıdır. Zira 5941 sayılı Kanun’un 2. maddesinin 9. fıkrasına göre, bir çekin geçerli olabilmesi için TTK’daki zorunlu unsurları taşıması gerekli ve yeterli olup, Çek Kanunu’nda sayılan unsurları ihtiva etmemesi çekin geçerliliğini etkilemez⁸¹. 3167 sayılı Kanun döneminde vergi kimlik numarası çekin zorunlu unsuru olarak kabul edilmekteydi. 5941 sayılı Yasa ile bu düzenleme kaldırılmıştır⁸².

Çek üzerinde “karşılıksızdır” işlemine sebebiyet verme suçunun faili hesap sahibinin kendisidir. Hesap sahibinin gerçek veya tüzel kişi olması mümkündür. Ancak suçun faili yalnızca gerçek kişiler olabilir. Bu nedenle hesap sahibinin tüzel kişi olması durumunda fail, tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilmiş olan yönetim organının üyesi, bu şekilde bir belirleme bulunmuyorsa yönetim organı üyesi olan gerçek kişi ya da kişilerdir⁸³. Ayrıca tüzel kişilerde fail/failler, “karşılıksızdır” işleminin yapılması anındaki yönetim organı üyesi/üyeleri olup düzenlenme anındaki yönetim organı üyesi/üyeleri değildir⁸⁴.

Çek Kanunu’nun 5. maddesinin 3. fıkrasına göre, çek hesabı sahibi olan gerçek kişi, kendisi adına çek keşide etmek üzere bir temsilci ya da vekil tayin edemeyecektir. Ayrıca gerçek kişinin temsilcisi ya da vekili olarak çek ihdas edilmesi durumunda, ihdas edilen bu çekten dolayı hukuki ve cezai sorumluluk

---

kazandığı tarih olan 03.02.2012 tarihine kadar geçen süreç incelendiğinden CGTİHK 106/3 hükmünün değişiklikten önceki hali nazara alınmıştır.

18.06.2014 tarihinde CGTİHK 106. maddesinin 3. fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir:

“Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adli para cezasını ödemezse, Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilerek, hükümlünün iki saat çalışması karşılığı bir gün olmak üzere kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilir. Günlük çalışma süresi, en az iki saat ve en fazla sekiz saat olacak şekilde denetimli serbestlik müdürlüğüne belirlenir. Hükümlünün, hakkında hazırlanan programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymaması hâlinde, çalıştığı günler hapis cezasından mahsup edilerek kalan kısmın tamamı açık ceza infaz kurumunda yerine getirilir.”

⁸¹ **Malkoç, İsmail** (2011) 5941 sayılı Çek Kanunu Açıklamalı- İçtihatlı, 1. Baskı, Ankara, Malkoç Kitabevi, s. 69.

⁸² **Malkoç**, s. 115.

⁸³ **Özbek, Veli Özer** (2010) ‘Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/1-3) Ve Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağı (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/4-10)’ Ceza Hukuku Dergisi, S: 14, Y: 5, s. 11.

⁸⁴ **Bilgen, Mahmut** (2010) Uygulamada Kambyo Senetleri, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 345.

çek hesabı sahibine ait olacaktır. Borçlar Kanunu'ndaki gerçek kişi tacirlerin ticari mümessilleri ile ticari vekillerinin, tacir adına çek ihdas etmesine ilişkin hükümlerinin uygulanmasının Çek Kanunu m. 5/3 hükmüyle hukuken bertaraf edildiği neticesine ulaşılabilir⁸⁵.

5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 4. fıkrasında ise, karşılıksız çeki düzenleyen, adına karşılıksız çek düzenlenen ve ileri düzenleme tarihli çek üzerinde gösterilen tarihe göre kanuni ibraz müddeti içinde ibrazında, karşılığı ilgili hesapta bulundurmayan gerçek ya da tüzel kişi hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verileceği hükme bağlanmıştır.

Kanun'un Genel Gereğesinde de açıkça belirtildiği üzere, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı gerek koruma tedbiri gerek güvenlik tedbiri olarak tüzel kişiler hakkında da verilebilecektir⁸⁶.

Karşılıksız çıkan her bir çek ile ilgili olarak, lehtarını aynı şahıs dahi olsa, zincirleme suç hükümleri uygulanmayacaktır. Yani, karşılıksız çıkan her bir çekle ilgili olarak ayrı bir suçun meydana geldiği kabul edilerek gerçek içtima hükümleri uygulanacaktır⁸⁷.

5941 sayılı Kanun'a göre "karşılıksızdır işleminin yapılmasına sebebiyet verme" ile suç oluşacaktır. Dolayısıyla hesapta karşılık bulunmadığı halde bu işlemi yaptırmamak ya da bankanın hatırlı müşterilerini korumak maksadıyla karşılığı bulunmayan çeki ödemesi durumunda bu suç oluşmayacaktır⁸⁸. Ancak, kanuni ibraz müddeti içinde ibraz edilip karşılığın hesapta bulundurulmaması neticesinde "karşılıksızdır" işlemi yapıldıktan sonra hesapta karşılığın bulundurulması, suçun oluşmasına engel teşkil etmeyecek olup bu husus etkin pişmanlık hükümleri çerçevesinde nazara alınacaktır⁸⁹.

Kanun'da söz konusu suçun cezası, bin beş yüz güne kadar adli para cezası olarak belirlenmiştir. Madde metninde herhangi bir alt sınır belirlenmemiş olup bu halde TCK'nın 52. maddesinin 1. fıkrası nazara alınacaktır. Buna göre adli para cezasının alt sınırı beş gündür. Ancak sonuç olarak hükmedilecek adli

⁸⁵ **Pulaşlı, Hasan** (2010) Yeni Çek Hukuku ve İlgili Mevzuat, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, s. 52.

⁸⁶ <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf>>, s.e.t. 25.09.2018.

⁸⁷ <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf>>, s.e.t. 25.09.2018.

⁸⁸ **Malkoç**, s. 118.

⁸⁹ **Arslan, Çetin** (2011) 'Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 5, s. 175.

para cezasının miktarı, çek meblağının karşılıksız kalan miktarından az olamayacaktır. Bu nedenle söz konusu ceza hükmü öğretide “borcun ödenmesini sağlamaya yönelik bir zorlama enstrümanı” olarak nitelendirilmiştir⁹⁰.

Karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verme suçunun taksirle işlenebilen bir suç olup olmadığı doktrinde tartışılmıştır. Kanun’un Genel Gerekeçesi ’ne göre:

“Söz konusu suçun oluşabilmesi için, çekin karşılığının, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı olarak, yani en azından taksirle, ilgili çek hesabında bulundurulmaması gerekir. Anayasa’nın 38’inci maddesinin yedinci fıkrasında düzenlenen ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesi bağlamında güvence altına aldığı kusursuz ceza olmaz kuralının gereği olarak, söz konusu suç, objektif (kusursuz) sorumluluğu gerektiren bir suç olarak değil, en azından taksire dayalı kusurluluğu gerektiren bir suç olarak tanımlanmıştır. Bu itibarla, kişinin, elinde olmayan sebeplerle ortaya çıkan zorunluluk hali dolayısıyla, örneğin doğal afet, savaş, kaza geçirmesi gibi bir sebeple, çekin karşılığını ilgili hesapta zamanında bulduramamış olması halinde, ceza sorumluluğu olmayacaktır.”⁹¹

Bir görüşe göre maddede geçen “sebebiyet verme” ibaresi yanlış algılamalara neden olmaktadır. Bu görüşe göre “sebebiyet verme” ibaresi ile kastedilen taksirli değil ihmali hareketler olup bu suç yalnızca kasten işlenebilmektedir⁹². Bir başka görüşe göre ise, kanun maddesi ile gerekçe arasında çelişki bulunduğundan, mahkeme maddeyi uygularken gerekçeyi dikkate almamalıdır. TCK’nın 22. maddesinin 1. fıkrasında, taksirle işlenen fiillerin, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır. Çek Kanunu’nda mezkûr suçun taksirle işlenebileceğine dair herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Gerekçe ile Çek Kanunu’nun 5. maddesi arasında çelişki bulunduğundan düzenleyenin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranıp davranmadığı araştırılmayacak, kişinin elinde olmayan nedenlerle (doğal afet, savaş, kaza geçirmesi vb.) çekin karşılığını buldurulmaması durumunda da cezai sorumluluğu doğacaktır. Dolayısıyla bu görüşe göre, hem 3167 sayılı Kanun’da hem de

⁹⁰ **Özgenç, İzzet** (2010) Çek Kanunu, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 76-77.

⁹¹ <<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf>>, s.e.t. 25.09.2018.

⁹² **Kayanççek, Murat** (2012) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’na İlişkin Eleştiriler Ve Değişiklik Önerileri (Uygulama Ve Doktrin)’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 8, s. 276-277.

5941 sayılı Kanun'da objektif sorumluluk esasını benimsenmiştir⁹³. Bir başka görüşe göre, Gerekece metninde suçun manevi unsuru ve kusurluluğu etkileyen nedenler birbirine karıştırılmıştır. Ceza hukukunda prensip olarak suçlar ancak kasten işlenebilecek olup taksirli fiiller ancak kanunda açıkça belirtilen hallerde cezalandırılır. Bu nedenle madde metnine "kasten" ibaresi eklenmelidir⁹⁴. Bize göre, TCK'nın 22. maddesinin 1. fıkrası nazara alındığında, kanunda açıkça suçun taksirle işlenebileceği belirtilmediğinden bu suç kasten işlenebilecek niteliktedir.

5941 sayılı Kanun'la gelen önemli bir başka değişiklik ise düzeltme hakkının yerine etkin pişmanlık hükümleri⁹⁵ getirilmesidir⁹⁶. Bu hükümle, çekiyle ilgili olarak karşılıksız işlemine sebebiyet veren fail ya da faillere, bu imkânlarından faydalanarak cezai sorumluluktan kurtulabilme imkânı tanınmıştır⁹⁷.

2. 31.01.2012 Tarihli ve 6273 Sayılı Çek Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

6273 sayılı Kanun'la gerçekleştirilen değişiklik öncesinde çeklerde karşılıksız işlemine sebebiyet verilmesi suç olarak kabul edilmekteydi. 6273 sayılı Kanun'la gelen yeni düzenlemeye göre, söz konusu fiil suç olmaktan çıkarılarak kabahate dönüştürülmüştür⁹⁸. Çekiyle ilgili olarak karşılıksız işlemine sebebiyet verilmesi halinde idari yaptırım olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilecektir. Söz konusu idari yaptırım kararının verilebilmesi için

⁹³ **Reisoğlu, Seza** (2011) Çek Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Cem Web Ofset, s. 358-359.

⁹⁴ **Özgenç** (2010), s. 72-73.

⁹⁵5941 sayılı Kanun'un 6. maddesinin 1. fıkrasına göre:

"(1) Karşılıksız kalan çek bedelini, üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticari işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında;

- Soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına,
- Kovuşturma aşamasında mahkeme tarafından davanın düşmesine,
- Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına, karar verilir."

⁹⁶ **Çatıktaş, Özgür / Duran, Hüsamettin** (2012) '5941 Sayılı Kanun'da Bankaların Yükümlülükleri', Maliye Finans Yazıları, <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/150727>> s.e.t. 27.09.2018.

⁹⁷ **Arslan**, s. 173.

⁹⁸ **Özgenç, İzzet** (2012) Çek Kanunu, 5. Bası, Ankara, Seçkin, s. 67.

geçerli bir çekin bulunması, ibraz süresi içinde ibrazı sonucunda çekle işleyen hesapta karşılığın bulunmaması, çeki karşılıksızdır işleminin yapılması ve hamilin talebi üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından idari yaptırım kararı verilmesi gerekmektedir⁹⁹.

6273 sayılı Kanun'a ilişkin Kanun Tasarısı'nın Genel Gereğesine göre, 5941 sayılı Kanun'da değişiklik yapılmasının nedenlerinden biri yaptırımların orantılılığı ve ceza hukukunun son çare olma özelliğidir. Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler sınırlandırılırken ölçülülük ilkesine uygun davranılmalıdır. Suç işleyen kişiye uygulanacak ceza hukuku yaptırımlarının haklı ve ölçülü olması gerekmekte olup hukukî ya da idarî sorumluluğun yeterli olduğu durumlarda adli nitelikteki cezalar verilmemelidir. Ayrıca ekonomik nitelik arz eden suçlara, hapis cezasından ziyade ekonomik yaptırımlar uygulanmalıdır. 5941 sayılı Kanun, çek üzerinde karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet verilmesi suçu için adli para cezası verilmesini hükme bağlamıştır. Ancak bu cezanın ödenmemesi durumunda infazı hapis cezası şeklinde gerçekleştirilmektedir. Zaten borcunu ödeyemeyen bir kişinin cezasının hapis cezası olarak infaz edilmesi ise bu kişinin ticarî hayatını sekteye uğratmakta ve borçlarını ödeyebilme olasılığını neredeyse ortadan kaldırmaktadır. Bununla birlikte, karşılıksız çeklere ilişkin davalar yargının iş yükünü önemli ölçüde artırmıştır. Makul sürede yargılanma hakkı ihlal edilmemelidir¹⁰⁰.

TBMM Adalet Komisyonu Raporu uyarınca, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek 4 numaralı Protokol'ün 1. maddesi, Anayasa'nın 38. maddesi ve Kişisel ve Siyasal Haklara İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 11. maddesi uyarınca, sözleşmeden kaynaklanan borçlardan dolayı hürriyeti bağlayıcı ceza verilemez. Çekler mahiyeti itibarıyla bir özel hukuk borcunu tecessüm ettirdiğinden karşılıksız çeklerle ilişkin olarak hapis cezası yaptırımı uygulanamaz. 5941 sayılı Kanun adli para cezası öngörmekle birlikte ödenmemesi durumunda hapis cezası olarak infaz edilmektedir. Ayrıca zaten mali durumu uygun olmayan bir kimseye adli para cezası verilmesi de pratik bir fayda sağlamamaktadır. Bu fiilin suç kabul edilip adli yaptırım uygulanması dolayısıyla takip dos-

⁹⁹ **Kayar, İsmail** (2013) Ticaret Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 701-702.

¹⁰⁰ <<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6273ss.pdf>>, s.e.t. 27.09.2018.

yası sayısında bir azalma olmamış ve tahsil miktarında kayda değer bir artış görülmüştür. Ayrıca Rapor'a göre kamu güvenilirliğini haiz olan bono, poliçe ve diğer kıymetli evraklar için hürriyeti bağlayıcı ceza öngörülmemişken, çeklere böyle bir ayrıcalık tanınmamalıdır¹⁰¹.

Önemle belirtmek gerekir ki, her ne kadar 6273 sayılı Kanun'la çek üzerinde "karşılıksızdır" işlemine sebebiyet verme eylemi suç olmaktan çıkarılmış olsa da, karşılıksız çıkan bir çekle ilgili olarak somut olayın özellikleri dolandırıcılık, belgede sahtecilik gibi diğer bir suçun unsurlarına uymakta ise, bu suç hükümlerine göre cezalandırılacaktır¹⁰².

6273 sayılı Kanun'la gelen değişiklikten önce çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda cezai sorumluluk, tüzel kişilerin mali sorumlularının araştırılması sonucunda tespit edilen gerçek kişilere aitti. Söz konusu fiilin suç olmaktan çıkarılması sebebiyle, artık tüzel kişiler hakkında doğrudan idari yaptırım uygulanabilecektir¹⁰³.

Karşılıksız çek düzenleme nedeniyle idari yaptırım kararı verilebilmesi için çekin karşılığının kasten yahut en azından taksirle çekle işleyen hesapta bulundurulmaması gerekmektedir. Kişinin elinde olmayan nedenlerden dolayı çekin karşılığını çekle işleyen hesapta bulunduramaması durumunda idari yaptırım sorumluluğu doğmayacaktır¹⁰⁴.

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilen kişi, bu karar kaldırılıncaya çek düzenleyemez ve çek hesabı açtıramaz. Bu yasağa aykırı davranılması ise cezai sorumluluğu gerektirmektedir¹⁰⁵.

¹⁰¹ <<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6273ss.pdf>>, s.e.t. 28.09.2018.

¹⁰² **Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal** (2013) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, s. 362.

¹⁰³ **Demir, Şamil** (2013) '5941 sayılı Çek Kanunu'nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar' Ankara Barosu Dergisi, S: 1, s. 232.

¹⁰⁴ **Coşkun, Mahmut** (2015) Hukuki Ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku Bono-Poliçe-Çek, 2. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 1297-1298.

¹⁰⁵ 5941 sayılı Kanun'un 7. maddesinin 6. fıkrasına göre:

"Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi, buna rağmen çek düzenlerse, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

5941 sayılı Kanun'un 7. maddesinin 7. fıkrasına göre:

"Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi adına çek hesabı açan banka görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

5941 sayılı Kanun'la düzeltme hakkının yerine etkin pişmanlık hükümleri getirilmişti. 6273 sayılı Kanun ile eylem suç olmaktan çıkarıldığından, etkin pişmanlığa ilişkin düzenleme kaldırılmış, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması¹⁰⁶ düzenlenmiştir¹⁰⁷.

TTK'nın 795. maddesinin 2. fıkrasına göre, düzenleme tarihi olarak gösterilen tarihten önce ödenmek için ibraz olunan çek ibraz edildiği tarihte ödenecektir. Dolayısıyla ileri düzenleme tarihli bir çekin, üzerinde yazılı olan düzenleme gününden önce ibrazı durumunda karşılığı bulunmaktaysa muhatap banka tarafından ödeme yapılacaktır. Ancak düzenleme gününden önce ibraz edilen çekin hesapta yeterli karşılığı bulunmamaktaysa Çek Kanunu'nun 3. maddesinin 8. fıkrası uyarınca hukuki takip yolları ile Çek Kanunu 5. maddesi 1. fıkrası uyarınca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı şeklindeki idari tedbirlerin uygulanması mümkün olmayacaktır¹⁰⁸. 6273 sayılı Kanun 6. maddesi ile ileri düzenleme tarihli çekler yönünden önemli düzenlemeler getirmiştir. Mezkûr madde ile 5941 sayılı Çek Kanunu'na eklenen geçici 3. maddenin 5. fıkrasına göre, 31.12.2017 tarihine kadar çekin üzerinde yazılı olan düzenleme tarihinden önce ödeme için ibrazı geçersiz olacaktır. Dolayısıyla çekin, hamil tarafından düzenleme tarihinden önce muhataba ibrazı yasak işlem olarak kabul edilmiştir¹⁰⁹. Ancak bu yasağa rağmen çek bankaya ibraz edilmiş olabilir.

¹⁰⁶ 6273 sayılı Kanun'la 5941 sayılı Kanun'un 6. maddesi başlığıyla birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

“Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması

MADDE 6 – (1) Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödenmesi hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı Cumhuriyet savcısı tarafından kaldırılır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.

- (2) *Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının verildiği yer Cumhuriyet başsavcılığına başvurularak talebin geri alınması hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.*
- (3) *Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kayıt, kaydın girildiği tarihten itibaren her hâlde on yıl geçmesiyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından resen silinir ve bu işlem ilân olunur.”*

¹⁰⁷ **Çatıkkaş / Duran**, s.e.t. 27.09.2018.

¹⁰⁸ **Yasan, Mustafa** (2014) ‘Çek Kanunu Geçici M. 3 F. 1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenleme Tarihinden Önce İbrazı Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (Ve Özellikle Ödenmesi)’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S:19, s. 330, 331.

¹⁰⁹ **Yasan** (2014), s. 323, 324.

Böyle bir durumda düzenleyen Çek Kanunu'nun geçici 3. maddesinin 5. fıkrasına rağmen karşılığın düzenleme tarihinden önce ödenmesi için muhatap bankaya talimat verebilir¹¹⁰. Önemle belirtmek gerekir ki, muhatap bankanın düzenleyen talimatı bulunmaksızın Çek Kanunu geçici 3. maddesinin 5. fıkrasına aykırı olarak yapmış olduğu ödeme geçerli bir ödemedir. Ancak söz konusu maddeye aykırılık nedeniyle hukuki sorumluluk muhatap bankaya ait olacaktır. Düzenleyenin onayını içeren bir talimatın varlığı durumunda muhatap bankanın hukuki sorumluluğu son bulacaktır. Sonuç olarak ileri düzenleme tarihli bir çekin ibrazının Çek Kanunu'nun geçici maddesi 3. maddesinin 5. fıkrası uyarınca geçersizliği muhatap açısından etkilerini çekin ödenmesi yönünden zaruret ve yetki alanlarının sınırlarının çizilmesinde göstermektedir¹¹¹. Muhatap bankanın geçersiz ibraza rağmen karşılıksızdır işlemini yapması durumunda çek hamilinin hukuki takipte bulunması ya da idari tedbirlere başvurusu olanağı bulunmamaktadır. Böyle bir durumda sözde karşılıksızdır işleminden dolayı doğan zararların muhatap banka tarafından giderilmesi gerekmektedir¹¹².

3. 15.07.2016 Tarihli ve 6728 Sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun

a. Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verilmesinin Yeniden "Suç" Olarak Kabul Edilmesi

5941 sayılı Çek Kanunu'nda 6273 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilesi suç olmaktan çıkarılıp idari yaptırıma tabi tutulmuştu. Bu yaptırımın yetersiz kaldığı ve çek hamillerini yeterince korunmadığı görülmüştür¹¹³. 6273 sayılı Kanun, bir kambiyo senedi ve her şeyden önce bir özel hukuk müessesesi olan çeki kamu hukukunun önceliklerini ve prensiplerini esas alarak düzenlemeyi tercih etmişti¹¹⁴. Yapılan değişiklikler sonucunda karşılıksız çekler engellenememiş, özellikle son yıllarda

¹¹⁰ Yasan (2014), s. 336.

¹¹¹ Yasan (2014), s. 337.

¹¹² Yasan (2014), s. 342,343.

¹¹³ Köle, Mehmet / Görgülü, Fatma (2016) 'Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları Ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları', Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/270477>> s.e.t. 02.10.2018.

¹¹⁴ Yasan (2012), s. 132.

karşılıksız çek sayısında önemli derecede artış gözlemlenmiştir¹¹⁵. Çek, poliçe ve bonodan farklı olarak bir ödeme aracıdır. Likidite kabiliyeti yüksektir. Ticari yaşamda çekte duyulan güven diğer kambiyo senetlerine nazaran daha fazladır. Çekler diğer kambiyo senetlerinden muhasebe tekniği açısından da farklılık göstermektedir. Bilançoların aktif kısımlarında nakitten sonra, diğer kambiyo senedi alacaklarından önce yer almaktadır. Çeklerde muhatap banka olduğundan, bankacılık sistemi, kredi düzeni ve makroekonomik dengeler yönünden de büyük öneme sahiptir. Dolayısıyla çeklerin diğer kambiyo senetlerinden farklı hükümlere tabi olması gerekmektedir¹¹⁶.

Anayasa'nın 167 ve 173. maddelerinde yer alan hedeflere ulaşılabilmesi için sağlıklı bir çek düzeni ve istikrarlı ekonomiye ihtiyaç duyulmaktadır. Çekin karşılıksız kalması durumunda, borçlu düzenleyene cezai yaptırım uygulamak çekin ticari itibarına güvenen hamilin mağduriyetine neden olacaktır. Bu durum ise çekin piyasadaki tedavülünün ve ekonomiye olan katkılarının azalmasına yol açacaktır¹¹⁷.

Nihayetinde ticari yaşamın gerektirdiği sürat ve güvenlik gereksinimi, çekin ticari yaşamda sıkça kullanılıyor olması ve karşılıksız çek sayısındaki artış sebebiyle çek hamillerinin korunması için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden çekte olan güvenin artırılması ve karşılıksız çek ihdasının önlenmesi maksadıyla, 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nda önem arz eden değişiklikler yapılmış ve çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi yeniden suç olarak kabul edilmiştir¹¹⁸.

b. Bankalara Yüklenen Çek Hesabı Açmak İsteyen Kişinin Yasaklılığını Kontrol Ve Sonucu Muhafaza Yükümlülüğü

i. Bankaların Araştırmakla Yükümlü Olduğu Kişiler

6728 sayılı Kanun'un 61. maddesi uyarınca, muhatap banka, gerçek ya da tüzel kişi adına çek hesabı açılması talep edilmesi durumunda gerçek ya da tüzel kişinin, sermaye şirketlerinde ayrıca yönetim organında görev yapanlar ile

¹¹⁵ **Bozer, Ali / Göle, Celal** (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 424.

¹¹⁶ **Yasan** (2012), s. 111.

¹¹⁷ **Yasan** (2012), s. 132.

¹¹⁸ < <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf> >, s.e.t. 02.10.2018.

ticaret siciline tescil edilen şirket yetkililerinin çek hesabı açma yasağının bulunup bulunmadığı hususunu kontrol eder ve yasağın bulunmadığına ilişkin sorgulama sonucunu muhafaza eder.

6728 sayılı değişiklikten önce 5941 sayılı Çek Kanunu'nun 2. maddesinin 4. fıkrası şu şekildeydi:

“Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı bulunan gerçek kişinin, yönetim organında görev yaptığı, temsilcisi ya da imza yetkilisi olduğu tüzel kişiye çek defteri verilmez.”

6728 sayılı Kanun'un 61. maddesiyle, “*temsilcisi veya imza yetkilisi*” ibaresi “*yaptığı veya ticaret siciline tescil edilen*” olarak değiştirilmiştir. Değişiklikten önce, tüzel kişinin temsilcisi yahut imza yetkilisinin ticaret siciline tescil edilmemesi durumunda bankalarca bu kişilerin tespiti mümkün olmamaktaydı. Bu anlamda bankaların sorumluluğu daraltılmıştır¹¹⁹.

Değişiklikten önce, çek hesabı açılması ya da var olan çek hesabından çek defteri verilmesi talebinde bulunan kişiler, kendileri hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunmadığını her defasında bankaya yazılı olarak bildirmek durumundaydı. Bu kişinin bir tüzel kişi olması durumunda, yönetim organında görevli olan temsilcisi yahut imza yetkilisi kişilerin çek düzenleme ve çek hesabı açmaktan yasaklılığı bulunmadığı verilecek beyannamede ayrıca belirtilmekteydi. Bankaların ayrıca beyanda bulunanların haklarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığını araştırma yükümlülüğü bulunmamaktaydı¹²⁰. Bize göre, 6728 sayılı Kanun'la bankalara getirilen bu yükümlülük karşılıksız çeklerin engellenmesi ile çek düzenleme ve çek hesabı açma kararlarının uygulanması açısından yerinde bir düzenlemedir.

Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı bulunan kişilere çek hesabı açan ve çek defteri veren bankalar, bu nedenle zarara uğrayanların zararından sorumlu tutulabilecektir¹²¹.

¹¹⁹ **Yördem, Yılmaz** (2018) ‘6728 sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler Ve Karşılıksız Çek Sorunsalı’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 33, Y: 9, s. 358.

¹²⁰ **Yördem**, s. 358.

¹²¹ **Tenekeci, Cüneyt** (2018) ‘Çek Kanunu 2. Madde Kapsamında Muhatabın Sorumluluğu’ Tezrazi Hukuk Dergisi, C: 13, S: 143, s. 164.

ii. Adli Sicil ve Risk Merkezi Kayıtlarının İncelenmesi

6728 sayılı Kanun'un 61. maddesiyle bankalara, çek hesabı açtırmak isteyenlerin yasaklılık durumuna ilişkin Risk Merkezi ile adli sicil kayıtlarına bakma yükümlülüğü getirilmiş olup eski düzenlemeye göre yasaklılık durumu için TCMB kayıtları esas alınmaktaydı. TCMB yasaklılık kayıtlarının Risk Merkezi'ne devredilecek olması nedeniyle bu yönde bir değişiklik yapılmıştır¹²².

Çek Kanunu'nun 6728 sayılı Kanun'la değiştirilen 5. maddesinin 8. fıkrasına göre, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgiler, güvenli elektronik imzayla imzalanır ve Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) vasıtasıyla MERSİS ile Risk Merkezine elektronik ortamda bildirilir. Ayrıca hakkında çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişiler, Risk Merkezi aracılığıyla bankalara bildirilecek olup bu bildirimlerle bankalara yapılacak duyurulara ilişkin esas ve usuller, Adalet Bakanlığı'nın uygun görüşü alınarak Risk Merkezi'nce belirlenir.

c. Karekodlu Çekler Ve Banka Tarafından Verilecek Seri Numarası Uygulaması

6728 sayılı Kanun'un 70. maddesiyle, TTK'nın 780. maddesinin 1. fıkrasında sayılan unsurlara, banka tarafından verilen seri numarası ve karekod eklenmiştir. TTK'nın 781. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, 780. maddenin 1. fıkrasında sayılan unsurları taşımayan bir senet çek niteliğinde sayılmayacaktır. Dolayısıyla 6728 sayılı Kanun'la eklenen banka tarafından verilen seri numarası ve karekod çekin zorunlu unsurlarındandır. 6728 sayılı Kanun Tasarısı'nın 70. maddesinin gerekçesi incelendiğinde, yapılan değişikliğin maksadı, piyasada çeke duyulan güvenin arttırılması ve karşılıksız çeklerin engellenmesidir¹²³.

31 Aralık 2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Çeklerde Karekod Uygulanmasına İlişkin Tebliğ'in 3. maddesinin 1. fıkrasının b bendinde karekodun tanımı yapılmıştır. Buna göre:

“Karekod: 6102 sayılı Kanununun 780 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca çekin unsurlarından olan ve çek üzerine kare veya dikdörtgen olarak basılabilen, ISO/IEC 16022 International Symbology Specification-Data Matrix ECC

¹²² Yördem, s. 359.

¹²³ < <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf> >, s.e.t. 02.10.2018.

200 Versiyonunu esas alan, 6102 sayılı Kanununun 780 inci maddesinin ikinci fıkrasında ve bu Tebliğde sayılan diğer bilgilere erişilmesine ve bunların raporlanmasına olanak sağlayan iki boyutlu barkodu” ifade etmektedir.

Karekod, çek defterinin her bir yaprağında yer alan iki boyutlu barkodur. Bu barkodun Findeks uygulamasında okutulmasıyla birlikte çek hesabı sahibinin ya da cirantanın rızası aranmadan TTK'nın 780. maddesinin 2. fıkrasında¹²⁴ sayılan bilgilere ulaşılabilmektedir¹²⁵. Bu bilgilere erişim imkânı tanıyacak karekod okutma ile bilgi paylaşım sistemi Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi tarafından veya Risk Merkezi tarafından bilgi paylaşılan şirketler nezdinde kurulabilir (6728 sayılı Kanun m. 70/3).

6728 sayılı Kanunla eklenen, TTK'nın 781. maddesinin 3. fıkrası ile bir istisna getirilmiş olup yabancı bankalar tarafından bastırılan çeklerde, banka tarafından verilen seri numarası ve/veya karekodun bulunmaması senedin çek

¹²⁴ TTK'nın 780. maddesinin 2. fıkrasına göre:

“(2) (Ek fıkra : 15/7/2016-6728/70 md.) Çek alacaklıları, ellerinde bulunan çek ile çek hesabı sahibine ve bu çeki düzenleyenlere ilişkin verilere karekod aracılığıyla erişim sağlayabilir. Karekod ile;

- a) Çek hesabı sahibinin adı, soyadı veya ticaret unvanı,
- b) Çek hesabı sahibinin tacir olması hâlinde, ticaret siciline tescil edilen yetkililerinin adı, soyadı veya ticaret unvanı,
- c) Çek hesabı sahibinin, çek hesabı bulunan toplam banka sayısı,
- d) Çek hesabı sahibine ait bankalara ibraz edilmemiş çek adedi ve tutarı,
- e) Düzenlenerek bankalara teslim edilen çeklerin adedi ve tutarı,
- f) Son beş yıl içerisinde ibrazında ödenen çeklerin adedi ve tutarı,
- g) İbraz edilen ilk çekin ibraz tarihi,
- h) İbraz edilen son çekin ibraz tarihi,
- ı) İbrazında ödenen son çekin ibraz tarihi,
- i) Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi göre ve halen ödenmemiş çeklerin adedi ve tutarları,
- j) Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören ve sonradan ödenen çeklerin adedi ve tutarı,
- k) Son beş yılda “karşılıksızdır” işlemi gören son çekin ibraz tarihi,
- l) Çek hesabı sahibi hakkında çek hesabı açma yasağı bulunup bulunmadığı, varsa yasaklama kararının tarihi,
- m) Her bir çek yaprağı ile ilgili olarak tedbir kaydı olup olmadığı,
- n) Çek hesabı sahibi tacirse, iflasına karar verilip verilmediği, iflasına karar verilmişse kararın tarihi,

çek hesabı sahibi ya da cirantanın rızası aranmaksızın üçüncü kişilerin erişimine sunulur.”

¹²⁵ Narbay Şafak / Güney, Zehra (2017) ‘6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin “Çekte Şekil Şartları” Bakımından Değerlendirilmesi’ Terazi Hukuk Dergisi, C: 12, S: 126, s. 48-49.

olarak geçerliliğine etki etmeyecektir. Mezkûr maddeyle seri numarası ve karekod uygulamasının ülkeden ülkeye değişiklik gösterebileceği dikkate alınarak, yabancı bankalar tarafından bastırılan çeklerin seri numarası ve karekod unsurları bulunmaması durumunda dahi geçerli kabul edileceği hükme bağlanmıştır¹²⁶.

Karekodlu çek kullanımının hem çek hamili hem de düzenleyen açısından faydalı bir uygulama olduğu söylenebilir. Findex uygulamasıyla birlikte çek hamili, çekteki karekodun okutularak düzenleyenin ve/veya çek hesabı sahibinin düzenlemiş bulunduğu çeklere ilişkin ödeme alışkanlıklarını görüp buna göre çeki kabul edip etmemeye karar verebilecektir. Çeki düzenleyen ise, hakkında olumlu çek raporu bulunması durumunda ticari hayatta itibar kazanacaktır. Ancak öğretilerde karekodlu çeklerle ulaşılan çek hesabı sahibine ait bilgilerin kişisel veri olarak değerlendirilmesi ve bu verilerin üçüncü kişiler tarafından kötüye kullanılabilmesi yönüyle eleştirilmiştir¹²⁷.

d. Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verilmesi Suçuna İlişkin Yaptırımlar

i. Suç Hakkında

5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 1. fıkrasında yer alan çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçunun oluşabilmesi için, çekin Türk Ticaret Kanunu'nda sayılan zorunlu unsurları¹²⁸ haiz olması gerekmektedir.

¹²⁶ < <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf> >, s.e.t. 02.10.2018.

¹²⁷ **Narbay / Güney**, s. 58.

¹²⁸ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 780. maddesinin 1. fıkrasına göre:

“Çek;

- a) *Senet metninde “çek” kelimesini ve eğer senet Türkçe’den başka bir dille yazılmış ise o dilde “çek” karşılığı olarak kullanılan kelimeyi,*
  - b) *Kayıtsız ve şartsız belirli bir bedelin ödenmesi için havaleyi,*
  - c) *Ödeyecek kişinin, “muhatabın” ticaret unvanını,*
  - d) *Ödeme yerini,*
  - e) *Düzenlenme tarihini ve yerini,*
  - f) *Düzenleyenin imzasını,*
  - g) *(Ek: 15/7/2016-6728/70 md.) Banka tarafından verilen seri numarasını,*
  - h) *(Ek: 15/7/2016-6728/70 md.) Karekodu,*
- içerir.”*

dir. Aksi halde ibrazı gerçekleştirilen senet, çek sayılmayacağından, senedin kısmen ya da tamamen karşılıksız çıkması halinde söz konusu suç oluşmayacaktır¹²⁹.

5941 sayılı Çek Kanunu'nun 2. maddesinin 7. fıkrasında¹³⁰ çek defterinin her bir yaprağına yazılacak unsurlar sayılmıştır. 6728 sayılı Kanun 61. maddesiyle bu unsurlara, çek hesabı sahibi gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; tüzel kişilerde ise varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarası ve çek hesabı sahibi ile düzenleyenin farklı kişiler olması hâlinde, ayrıca düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası da eklenmiştir. Ancak 5941 sayılı Kanun'un 2. maddesinin 9. fıkrasına göre, çekin Türk Ticaret Kanunu'ndaki unsurları taşıması kaydıyla, 5941 sayılı Kanun'un 2. maddesinde sayılan koşullara aykırı olması geçerliliğine etki etmeyecektir.

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin 2. fıkrasına göre, çekin karşılığını ilgili banka hesabında buldurmakla yükümlü olan kişi çek hesabı sahibidir. Çek hesabı sahibinin tüzel kişi olması durumunda, bu tüzel kişinin mali işlerini yürütmekle görevlendirilen yönetim organının üyesi, bu şekilde bir belirleme yapılmamışsa yönetim organını oluşturan gerçek kişi veya kişiler, çek karşılığını çekle işleyen banka hesabında buldurmakla mükelleftir. Hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenler, yasaklı kaldıkları süre içinde sermaye ortaklıklarının yönetim organlarında görev yapamazlar. Ancak hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilenlerin mevcut organ üyelikleri görev sürelerinin sonuna kadar sürer.

¹²⁹ Bahtiyar, Mehmet (2016) Kıymetli Evrak Hukuku, 14. Bası, İstanbul, Beta, s. 175-176.

¹³⁰ 5941 sayılı Kanun'un 2. maddesinin 7. fıkrasına göre:

“Çek defterinin her bir yaprağına;

- a) Çek hesabının numarası,
- b) Çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı,
- c) Çek hesabı sahibi gerçek kişinin adı ve soyadı, tüzel kişinin adı,
- ç) Çek hesabı sahibi gerçek veya tüzel kişinin vergi kimlik numarası,
- d) (Ek: 31/1/2012-6273/1 md.) Çekin basıldığı tarih,
- e) (Ek: 15/7/2016-6728/61 md.) Çek hesabı sahibi gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası; tüzel kişilerde ise varsa Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) numarası,
- f) (Ek: 15/7/2016-6728/61 md.) Çek hesabı sahibi ile düzenleyenin farklı kişiler olması hâlinde, ayrıca düzenleyenin Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası, yazılır.”

Söz konusu suçun faili ancak bir gerçek kişi olabilecektir. Çekle işleyen hesabın sahibi ile çeki düzenleyen kişi farklı kişiler olabilir. Sözgelimi, çekle işleyen hesabın sahibi bir tüzel kişi ise, çeki düzenleyen bu tüzel kişi adına yetkili kılınan gerçek kişi olabilir. Bu halde suçun faili çek hesabı sahibi tüzel kişi olmayıp fail çeki düzenleyen gerçek kişidir.¹³¹ Ayrıca Çek Kanunu'nun 6728 sayılı Kanun ile değiştirilen 5. maddesinin 10. fıkrasına göre, bu suç nedeniyle ön ödeme, uzlaşma ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hükümler uygulanamayacaktır.

Çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi suçuyla ilgili 5941 sayılı Kanun'un geçici 3. maddesinin 5. fıkrasında, 28.11.2017 tarihinde yapılan önemli bir diğer değişikliğe göre ise, 31.12.2020 tarihine dek, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek üzere muhatap bankaya ibrazı geçersizdir. Suçun oluşabilmesi için çek üzerinde "karşılıksızdır" işlemine sebebiyet verilmesi gerektiği açıktır. Dolayısıyla ileri düzenleme tarihli çekler hakkında daha önce yaptığımız açıklamalar kanun koyucunun işbu tasarrufuyla 31.12.2020 tarihine dek geçerliliğini koruyacaktır.¹³²

ii. Adli Para Cezası

5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 1. fıkrası ile üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz müddeti içinde çekin muhatap bankaya ibrazında, çekle ilgili olarak "karşılıksızdır" işlemine sebebiyet veren kişi hakkında, hamilin şikâyeti üzerine, her bir çekle ilgili olarak, bin beş yüz güne kadar adli para cezasına hükmedilmesi ve hükmedilecek adli para cezasının çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamayacağı hükme bağlanmıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun 52. maddesinin 2. fıkrası¹³³ uyarınca, bir gün karşılığı adli para cezası miktarı en az yirmi ve en fazla yüz Türk Lirası olmak üzere kişinin ekonomik ve diğer şahsi halleri dikkate alınarak takdir edilir. Anayasa Mahkemesi'nin 26.07.2017 tarihli iptal kararından¹³⁴ önce, çekin üzerinde yazılı

¹³¹ **Özgenç, İzzet** (2018) Çek Kanunu, 7. Bası, Ankara, Seçkin, s. 108-109.

¹³² Bu hususta ayrıntılı bilgi için yukarıdaki ilgili başlığa (2. 31.01.2012 Tarihli Ve 6273 Sayılı Çek Kanunu'nda Değişiklik

¹³³

¹³⁴ Anayasa Mahkemesi, E: 2016/191, K: 2017/131, T: 26.07.2017

(<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/8d79d07f-98b8-4579-9fe1-2e660459a9da?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>>, s.e.t. 04.10.2018).

bulunan düzenleme tarihine göre kanuni ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanun' a göre ticari işlerde temerrüt faizi oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile takip ve yargılama gideri toplamından az olamayacağı hükme bağlanmıştı. Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararıyla birlikte hükmedilecek adli para cezası çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamayacaktır¹³⁵.

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin 11. fıkrası uyarınca, söz konusu suç dolayısıyla hükmolunan adli para cezasının ödenmemesi halinde, söz konusu ceza 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 106. maddesinin 3. fıkrasında yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin doğrudan hapis cezasına çevrilecektir. Maddede söz edilen "hapis cezası" tazyik (zorlama) hapsi niteliği taşımaktadır. Bu anlamda, tazyik hapsi olarak infaz gerçekleşse dahi, hapis cezasın mahkûmiyete bağlı hukuki neticeler meydana gelmeyecektir¹³⁶.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) Ek 4 No'lu Protokol'ün 1. maddesine göre:

"Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememiş olmasından dolayı özgürlüğünden yoksun bırakılamaz."

Anayasa'nın 38. maddesinin 8. fıkrasına göre:

"Hiç kimse, yalnızca sözleşmeden doğan bir yükümlülüğü yerine getirememesinden dolayı özgürlüğünden alıkonulamaz."

Çek, taraflar arasında herhangi bir sözleşmenin bulunup bulunmamasından bağımsız olarak kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havale niteliği taşımaktadır. Temelde bir sözleşme ilişkisinin mevcut olmadığı ya da sözleşmenin geçersiz olduğu durumlarda da çek ayrı bir borç kaynağı olarak varlığını sürdürecektir. Haksız fiilden ya da sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar için de çek düzenlenebilmektedir. Temel ilişki ne olursa olsun borçlu borcunu ödemek çek ihdas ettiğinde, asıl borç ilişkisinin dışında bir kambiyo ilişkisi doğmaktadır¹³⁷. Dolayısıyla çek bir sözleşme olmadığından Anayasa ya

¹³⁵ Albayrak / Bozdağ, s. 248-249.

¹³⁶ Özgenç (2018), s. 104.

¹³⁷ Anayasa Mahkemesi, E: 2002/165, K: 2002/195, T: 11.12.2002 (<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False>>, s.e.t. 20.09.2018).

da uluslararası anlaşmalara aykırı bir durum bulunmadığı görüşündeyiz. Bununla birlikte, AİHS 4 No'lu Protokol'ün 1. maddesi ve Anayasa'nın 38. maddesinde sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden değil yerine getirilememesinden söz edildiğine dikkat edilmelidir. Bu anlamda her iki maddede de sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmesi açısından imkânsızlığın söz konusu olması durumunda, yani zorunluluk halinde özgürlüğü kısıtlama yasağı getirilmiştir. Bu suç objektif (kusursuz) sorumluluğu gerektirmemektedir¹³⁸. Söz konusu suçun ihdas edildiği 5. maddenin gerekçesine göre:

*“... Bu itibarla, kişinin, elinde olmayan sebeplerle ortaya çıkan zorunluluk hali dolayısıyla, örneğin doğal afet, savaş, kaza geçirmesi gibi bir sebeple, çekin karşılığını ilgili hesapta zamanında bulunduramamış olması halinde ceza sorumluluğu olmayacaktır.”*¹³⁹

Tüm bu açıklamalar neticesinde, 5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenmiş bulunan suçun gerek AİHS Ek 4 No'lu Protokol'ün 1. maddesine gerekse Anayasa'nın 38. maddesinin 8. fıkrasına aykırı olmadığı görüşüne¹⁴⁰ katılmaktayız.

iii. Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı

5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin 1. fıkrasına göre, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi durumunda mahkeme ayrıca çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına; bu yasağın bulunması hâlinde, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının devamına hükmeder. Yargılama esnasında da mahkemece re'sen koruma tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, çek hesabı sahibi gerçek ya da tüzel kişi, bu tüzel kişi adına çek düzenleyenler ve karşılıksız çekin bir sermaye ortaklığı adına ihdas edilmesi durumunda ayrıca yönetim organı ile ticaret siciline tescil edilen ortaklık yetkilileri hakkında uygulanır.

Çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verme suçunun faili yalnızca bir gerçek kişi olabilir. Dolayısıyla davanın sanığı ancak bir gerçek kişidir. Çekle

¹³⁸ Özgenç (2018), s. 105-106.

¹³⁹ < <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf> >, s.e.t. 03.10.2018.

¹⁴⁰ Özgenç (2018), s. 107.

işleyen hesabın sahibinin bir tüzel kişi olması durumunda söz konusu suçun sanığı, bu tüzel kişi adına, bu tüzel kişiyi temsilen çeki keşide eden gerçek kişi olabilir. Mezûr suçun işlendiğinin sabit olması durumunda çekle işleyen hesabın sahibi olan tüzel kişi hakkında da çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına karar verilebilmekte olup bu durum, tüzel kişinin de davanın sanığı olmasını gerektirmemektedir¹⁴¹.

Kanunda çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı için belli bir süre belirtilmemiştir. Çek Kanunu'nun 6. maddesinde¹⁴² belirtilen koşullarla mahkemece kaldırılmadığı müddetçe geçerliliğini devam ettirecektir¹⁴³.

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin 6. fıkrası uyarınca, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı verilen kişi, elindeki tüm çek yapraklarını ait oldukları bankalara iade etme yükümlülüğü altında olup bu kişi adına yeni bir çek hesabı açılmaz. Ayrıca, aynı maddenin 7. fıkrasına göre, hakkında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilen kişi, kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içinde, düzenlemiş olduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve varsa leh-tarlarını da göstererek muhatap bankaya liste olarak vermekle yükümlüdür.

¹⁴¹ Özgenç (2018), s. 109.

¹⁴² 6728 sayılı Kanun ile değiştirilen 5941 sayılı Kanun'un 6. maddesine göre:

“(1) Karşılıksız kalan çek bedelinin, çekin üzerinde yazılı bulunan düzenleme tarihine göre kanunî ibraz tarihinden itibaren işleyecek 3095 sayılı Kanuna göre ticarî işlerde temerrüt faiz oranı üzerinden hesaplanacak faizi ile birlikte tamamen ödeyen kişi hakkında,

- a) *Yargılama aşamasında mahkeme tarafından davanın düşmesine,*
  - b) *Mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra mahkeme tarafından hükmün bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmasına,*
- karar verilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırıldığı, MERSİS ile Risk Merkezine 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur.*
- (2) *Şikâyetten vazgeçme hâlinde de birinci fıkra hükmü uygulanır.*
  - (3) *Kişi, mahkûm olduğu cezanın tamamen infaz edildiği tarihten itibaren üç yıl ve her halde yasağın konulduğu tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, hükmü veren mahkemeden çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasını isteyebilir; mahkemenin vereceği karara itiraz edebilir. Bu itiraz bakımından İcra ve İflas Kanununun 353 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmü uygulanır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin karar kesinleştiğinde, yasağın kaldırıldığı, MERSİS ile Risk Merkezine 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilan olunur.”*

¹⁴³ Bozer / Göle, s. 431.

iv. İçtima

Karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilen her bir çek ile ilgili adli para cezası ayrı ayrı verilir. Somut olayda birden fazla çek, aynı alacak ve borç ilişkisi gerekçesiyle bir kişiye verilmiş, bu kişi tarafından bankaya ibrazı gerçekleştirilmiş ve dolayısıyla zincirleme suç koşulları oluşmuş olabilir. Buna rağmen gerçek içtima hükümleri uygulanacak ve her bir çek yapıyla ilgili ayrı ayrı adli para cezasına hükmedilecektir¹⁴⁴.

Güvenlik tedbiri ya da koruma tedbiri olarak verilmiş olması önem arz etmeksizin, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına da karşılıksız çıkan her bir çek ile ilgili olarak ayrı ayrı hükmedilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının hangi çek ile ilgili verilmiş olduğu kararda açıkça gösterilir¹⁴⁵.

Karşılıksız çeklerin, dolandırıcılık suçunda araç olarak kullanılabilmesi mümkündür. Bu durumda Türk Ceza Kanunu'nun 158. maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Ancak bu suçun oluşabilmesi için çekin karşılığının olmadığını bilerek, hileli davranışlarla çekin ödeneceği izlenimi verilerek, en başından itibaren ödenmeme kastıyla hareket edilerek karşı tarafın aldatılması yoluyla menfaat elde etmeye yönelik olarak karşılıksız çek verilmelidir¹⁴⁶.

Çek Kanunu'nun 5. maddesinin 1. fıkrasında düzenlenen suçun faili, farklı tarihlerde karşılıksız çek ihdas ederek, karşılıksız çek keşide etmeyi alışkanlık haline getirmiş olabilir. Sırf bu gerekçeyle kişiyi dolandırıcılık suçundan sorumlu tutmak yerinde olmayacaktır. Dolandırıcılık suçunun oluşabilmesi için, failin aldatma niteliğini haiz hileli davranışlarının olması gerekmektedir¹⁴⁷.

Bir başkasına ait çek defteri hukuka aykırı yollarla ele geçirilmiş ve çek üzerinde ismi yazılı kişi olduğu izlenimi oluşturacak şekilde ihdas edilen çekler ile mal ya da hizmet satın alınmış olabilir. Bu durumda çek defterinin ele geçirilme şekli açısından hırsızlık yahut yağma suçu, başkasına ait olan çek defte-

¹⁴⁴ Özgenç (2018), s. 90-91.

¹⁴⁵ Özgenç (2018), s. 95-96.

¹⁴⁶ Şen, Ersan / Malbeleş, Erkam (2013) Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu'nda Karşılıksız Çek, 4. Baskı, Ankara, Seçkin, s. 33.

¹⁴⁷ Bozer / Göle, s. 427.

rinden çek yaptıkları üzerinde ismi yazılı kişi olduğu izlenimi verilerek çek ih-das edilmesi dolayısıyla resmi belgede sahtecilik suçu, bu şekilde başkalarını al-datarak menfaat temin edilmesi dolayısıyla dolandırıcılık suçu oluşacaktır. Tüm bu suçlardan dolayı gerçek içtima kurallarına göre cezaya hükmedilmesi gerekmektedir¹⁴⁸.

4. 5941 Sayılı Kanun Döneminde Çeklerde Karşılıksızdır İşlemine Sebebiyet Verilmesi Durumunda Uygulanacak Yaptırımlara İlişkin Değerlendirme

Çek bir kambiyo senedi ve özel hukuk müessesesidir. Ancak kamu itima-dına mazhar ve tedavül kabiliyetinin yüksek oluşu, piyasanın sağlıklı işleyişi ve dolayısıyla ülke ekonomisi üzerindeki etkisi de dikkate alındığında kamu hu-kukunu ilgilendiren bir yönü de bulunmaktadır. Bu nedenle karşılıksız çeke ilişkin sorumluluk yalnızca Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen hukuki so-rumlulukla sınırlı kalmayıp cezai ve/veya idari sorumluluk da kaçınılmaz hale gelmiştir. Karşılıksız çek dolayısıyla yaptırıma hükmedilebilmesinin ön koşulu Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen zorunlu unsurları haiz bir çekin varlığı-dır¹⁴⁹. Zira 5941 sayılı Kanun'un gerek ilk halinde gerekse 6273 ve 6728 sayılı Kanun'lar uyarınca değiştirilmiş hallerinde kanun lafzı karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilen bir çekin varlığını gerektirmektedir. Dolayısıyla geçerli bir çe-kin söz konusu olmadığı durumlarda 5941 sayılı Kanun uyarınca yaptırıma hükmetmek mümkün olmayacaktır.

5941 sayılı Kanun'un ilk halinde çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebi-yet verilmesi suç olarak kabul edilmekle hem cezai hem de idari yaptırıma tabi tutulmuştu. Buna göre, söz konusu suça sebebiyet veren kişi hakkında bin beş yüz güne kadar adli para cezasına ve bununla birlikte çek düzenleme ve çek he-sabı açma yasağına hükmolunacaktı. Ayrıca hükmedilecek adli para cezası, çek tutarının karşılıksız kalan miktarından az olamayacaktı. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106. maddesinin 3. fıkrasına göre, hükümlünün tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli müddet içinde adli

¹⁴⁸ Özgenç (2018), s. 112-113.

¹⁴⁹ Öztan, s. 295.

para cezasını ödememesi durumunda, Cumhuriyet savcısının kararıyla ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarınca hapsedileceği hükme bağlanmıştı¹⁵⁰. 6273 Sayılı Çek Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la söz konusu fiil suç olmaktan çıkarılmış ve idari yaptırım olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına tabi tutulmuştu. Fiilin kabahat olarak kabul edildiği hukuki rejimde piyasadaki karşılıksız çek sayısının arttığı, suç olarak kabul edildiği hukuki rejimde ise karşılıksız çek sayısının azaldığı gözlemlenmektedir¹⁵¹. Zira fiilin suç yerine kabahat olarak düzenlenmesi cezaların önleyici fonksiyonunu devre dışı bırakmaktadır. Fiilin cezai yaptırımdan yoksun tutulması toplumun çekerken güveninin sarsılmasına, piyasada çek tedavülünün azalmasına ve dolayısıyla ticari yaşamın olumsuz etkilenmesine yol açmaktadır. Çekin ticari yaşamın gerektirdiği sürat, güven ve kolaylığı sağlayan önemli bir ödeme aracı olması, piyasada çek tedavülünün artırılması, karşılıksız çek sayısındaki artış sebebiyle çek hamillerinin korunması, toplumda çekerken duyulan itimadın artırılması gibi nedenlerle karşılıksız çeklere ilişkin düzenlemeler yeniden ele alınmıştır. Sonuç olarak 15.07.2016 tarihli ve 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda ve 5941 sayılı Çek Kanunu'nda önem arz eden değişiklikler yapılmış ve çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi yeniden suç olarak kabul edilmiştir¹⁵². Buna göre çeklerde “karşılıksızdır”

¹⁵⁰ Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106. maddesinin 3. fıkrası 18.06.2014 tarihinde değişikliğe uğramıştır. Bu başlık altında 5941 sayılı Çek Kanunu'nun yürürlük kazandığı 20.12.2009 tarihinden 6273 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğin yürürlük kazandığı tarih olan 03.02.2012 tarihine kadar geçen süreç incelendiğinden CGTİHK 106/3 hükmünün değişiklikten önceki hali nazara alınmıştır.

18.06.2014 tarihinde CGTİHK 106. maddesinin 3. fıkrası şu şekilde değiştirilmiştir:

“Hükümlü, tebliğ olunan ödeme emri üzerine belli süre içinde adli para cezasını ödemezse, Cumhuriyet savcısının kararı ile ödenmeyen kısma karşılık gelen gün miktarı hapis cezasına çevrilerek, hükümlünün iki saat çalışması karşılığı bir gün olmak üzere kamuya yararlı bir işte çalıştırılmasına karar verilir. Günlük çalışma süresi, en az iki saat ve en fazla sekiz saat olacak şekilde denetimli serbestlik müdürlüğüne belirlenir. Hükümlünün, hakkında hazırlanan programa ve denetimli serbestlik görevlilerinin bu kapsamdaki uyarı ve önerilerine uymaması hâlinde, çalıştığı günler hapis cezasından mahsup edilerek kalan kısmın tamamı açık ceza infaz kurumunda yerine getirilir.”

¹⁵¹ <https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1465/Bankalara_Ibraz_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Agustos_2018.pdf > , s.e.t. 07.10.2018.

¹⁵² <<http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf> > , s.e.t. 27.01.2019.

işlemine sebebiyet veren kişi hakkında bin beş yüz güne kadar adli para cezası ve çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmolunacaktır. Ayrıca hükmedilecek adli para cezasının çek bedelinin karşılıksız kalan miktarından az olamayacaktır. Bu suç dolayısıyla hükmolunan adli para cezasının ödenmemesi halinde, söz konusu ceza 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun 106. maddesinin 3. fıkrasında yer alan kamuya yararlı bir işte çalıştırma kararı verilmeksizin doğrudan hapis cezasına çevrilecektir. Bize göre çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi fiilin suç olarak kabulü ve karşılığında cezai ve idari yaptırıma hükmedilmesi daha isabetli bir düzenleme olmuştur. Zira söz konusu fiilin suç olarak kabul edilmemesi durumunda, karşılığında cezai yaptırım uygulanmayacağını bilen kötü niyetli kimselerce karşılıksız çek düzenleme yoluna gidilebilecektir. Böylece piyasada karşılıksız çek sayısı artacak, çek güvenilir bir kambiyo senedi olma vasfını yitirecektir. Bununla birlikte, her ne kadar suçun yaptırımı olarak adli para cezasına hükmedilmiş olsa da adli para cezasının ödenmemesi durumunda doğrudan hapis cezasına çevrilecek olması nedeniyle söz konusu düzenlemenin Anayasa'ya ve uluslararası anlaşmalara aykırı olduğu görüşüne¹⁵³ katılmamaktayız. Zira Anayasa ve uluslararası anlaşmalarla sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilememesi durumunda kişinin hürriyetinden yoksun bırakılamayacağı hükme bağlanmıştır. Çek bir sözleşme değildir. Kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havaledir. Niteliği gereği illetten mücerret olup temelinde her zaman bir sözleşme bulunması da zorunlu değildir. Haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlar için de çek ihdas edilebilir. Temel ilişki ne olursa olsun, çekle asıl borç ilişkisinden bağımsız bir kambiyo ilişkisi doğmaktadır¹⁵⁴. Bununla birlikte gerek Anayasa gerekse uluslararası anlaşmalarda sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmesi açısından imkânsızlığın söz konusu olması durumunda, yani zorunluluk halinde özgürlüğü kısıtlama yasağı getirilmiştir¹⁵⁵.

¹⁵³ <<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamaları/Kanunlansan/2012Yili/Kanmetni/6273ss.pdf>>, s.e.t. 27.01.2019.

¹⁵⁴ Anayasa Mahkemesi, E: 2002/165, K: 2002/195, T: 11.12.2002 (<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False>>, s.e.t. 27.01.2019).

¹⁵⁵ **Özgenç** (2018), s. 105.

Mezkûr suç dolayısıyla idari yaptırım olarak uygulanacak olan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı başlı başına karşılıksız çeklerle mücadele anlamında önem arz eden bir yaptırım olup bankalara yüklenen çek hesabı açmak isteyen kişinin yasaklılığını kontrol ve sonucu muhafaza etme yükümlülüğü de yasağın uygulanabilmesine matuf yerinde bir düzenlemedir. Bununla birlikte 6728 sayılı Kanun'la çekin zorunlu unsurları arasına banka tarafından verilen seri numarası ve karekod eklenmiştir. Söz konusu düzenlemenin piyasada karşılıksız çek sayısının azalması ve dolayısıyla toplumun çeke olan itimadının artması yönünden faydalı olacağı kanaatindeyiz.

SONUÇ

Karşılıksız çek sorunu ülkemizde geçmişten beri çok sayıda tartışmaya konu olmuş, özellikle bu fiil sonucunda uygulanacak cezai ve/veya idari yaptırımlar hususunda öğretilerde birbirinden farklı, çok sayıda fikir ortaya atılmış ancak ortak bir çözüm yolunda birleşmek mümkün olmamıştır. Türk hukukunda karşılıksız çekler önceleri dolandırıcılık suçu kapsamında değerlendirilmiş, daha sonra özel bir suç türü olarak düzenlenmiş, bir dönem kabahat olarak kabul edilmiş, son düzenlemelerle ise yine özel bir suç türü olarak güncel mevzuatta yerini almıştır. 6728 sayılı Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile çeklerde karşılıksızdır işleme sebebiyet verme suçu adli para cezası ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı yaptırımına tabi tutulmuştur. Adli para cezasının ödenmemesi durumunda ise kamuya yararlı bir işte çalışma kararı verilemeyecek ve doğrudan hapis cezasına çevrilecektir. Bu durum öğretilerde tartışmalara neden olmuş, sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün dolaylı kişinin hürriyetinden yoksun bırakılmayacağı, söz konusu düzenlemenin Anayasa'ya ve uluslararası anlaşmalara aykırı olduğu öne sürülmüştür. Çekle ortaya çıkan hukuki ilişki bir sözleşme ilişkisi olmayıp çek kambiyo hukukuna özgü borç doğuran özel bir havalidir. Taraflar arasına sözleşme ilişkisi bulunmaması ya da sözleşmenin geçersiz olması durumunda dahi çek geçerliliğini koruyacaktır. Zira kambiyo senetleri illetten mücerret nitelik taşımaktadır. Bununla birlikte haksız fiil ya da sebepsiz

zenginleşmeden doğan borçlar için de çek ihdas edilebilmektedir¹⁵⁶. Dolayısıyla ortada bir sözleşme ilişkisi bulunmadığından Anayasa ve uluslararası anlaşmalara aykırılıktan söz edilemeyecektir. Bununla birlikte bu hususta gerek Anayasamızda gerekse uluslararası anlaşmalarda sözleşmeden doğan bir yükümlülüğün yerine getirilmemesinden değil yerine getirilememesinden söz edildiğinden ve 5941 sayılı Kanun'un 5. maddesinin gerekçesinden anlaşıldığı üzere söz konusu suç için objektif sorumluluk esası benimsenmediğinden mezkûr düzenlemenin Anayasa ve uluslararası anlaşmalara aykırı olmadığı görüşüne¹⁵⁷ katılmaktayız.

Bize göre karşılıksız çeklerle mücadele amacıyla yapılan düzenlemelerin topluma nasıl yansıdığı önem arz etmektedir. Bu maksatla istatistikî veriler incelendiğinde, çekle ilgili olarak karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi eyleminin kabahat olarak kabul edildiği tarihlerde piyasadaki karşılıksız çek sayısının arttığı, söz konusu fiilin suç olarak kabul edildiği tarihlerde ise karşılıksız çek sayısının azaldığı gözlemlenmektedir¹⁵⁸. İstatistik sonuçları üzerinde pek çok faktör etkili olabilmektedir. Sözelimi ülke ve dünya ekonomisi, teknolojik gelişmeler vb. faktörler de istatistik sonuçlarını etkilemektedir. Ancak kanunî düzenlemelerin piyasadaki karşılıksız çek sayısını, dolayısıyla ticari hayatı büyük ölçüde etkilediği yadsınamaz bir gerçektir. İstatistik veri sonuçları uyarınca çeklerde karşılıksızdır işlemine sebebiyet verilmesi eyleminin suç olarak kabul edildiği tarihlerde karşılıksız çek sayısının azalması cezaların önleyici fonksiyonunun bir yansımasıdır. Söz konusu eylemin suç olarak kabul edilmemesi ve ceza sorumluluğuna tabi tutulmaması, durumu fırsat bilen kötü niyetli kimselerce karşılığı olmasa dahi kolaylıkla çek düzenlemesine yol açacaktır. Kaldı ki çekler tedavül imkânı kolay senetlerdir. Böyle bir piyasada kişiler haklı olarak çek temin etmekten kaçınacak, çek kullanımı azalacaktır. Bu durum ise ticari hayatın sekteye uğramasına yol açacaktır.

¹⁵⁶ Bu hususta ayrıntılı bilgi için Anayasa Mahkemesi 2002/165 E. 2002/195 K. 11.12.2002 tarihli kararına bakınız.

¹⁵⁷ Bu hususta ayrıntılı bilgi için yukarıdaki ilgili başlığa (ii. Adli Para Cezası) bakınız.

¹⁵⁸ <https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1465/Bankalara_Ibraz_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Agustos_2018.pdf> , s.e.t. 07.10.2018.

Karşılıksız çeklere engel olmak ve toplumda çeke olan itimadın artmasını sağlamak maksadıyla çekin zorunlu unsurlarına banka tarafından verilen seri numarası ve karekod eklenmiştir¹⁵⁹. Ayrıca bankalara çek hesabı açmak isteyen kişilerin yasaklılığını kontrol ve sonucu muhafaza yükümlülüğü getirilmiştir. Söz konusu düzenlemelerin karşılıksız çek keşidesinin önlenmesi için faydalı olacağı kanaatindeyiz. Ancak, karekodlu çek hesabı sahibine ait verilerin üçüncü şahıslar tarafından kötüye kullanılabileceği¹⁶⁰ görüşüne katılmaktayız. Bununla birlikte, bize göre çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı başlı başına karşılıksız çeklerle mücadele anlamında önem arz eden bir yaptırım olup bankalara bu yasağı kontrol ve sonucu muhafaza etme yükümlülüğü getirilmesi de mezkûr yasağın uygulanabilmesine hizmet etmektedir.

---

¹⁵⁹ < <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf> >, s.e.t. 02.10.2018.

¹⁶⁰ Bu hususta ayrıntılı bilgi için yukarıdaki ilgili başlığa (c. Karekodlu Çekler Ve Banka Tarafından Verilecek Seri Numarası Uygulaması) bakınız.

KAYNAKÇA

Ağar, Serkan / Sandal, Evrim (2010) Karşılıksız Çek Suçu Ve Uygulaması, 1. Basım, Ankara, Yaklaşım Yayıncılık.

Albayrak, Hakan / Bozdağ, Ahmet (2018)'Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebepiyet Verme Suçunun İcra Ceza Mahkemesinde Yapılacak Olan Yargılaması Hakkında Bir İnceleme' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 33, Y: 9, s. 243-282.

Arslan, Çetin (2011) 'Karşılıksız Çek Suçunda Etkin Pişmanlık' Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 5, s. 159-210.

Atalan, Haluk (1983) 'Güncel Bir Sorun: Karşılıksız Çek' Ankara Barosu Dergisi, S: 1, s. 30-49.

Ay, Hakan / Çakıcı, Ömer (2003) Yeni Çek Yasası ve Uygulaması, 1. Baskı, Ankara, Yaklaşım Yayınları.

Bahtiyar, Mehmet (2016) Kıymetli Evrak Hukuku, 14. Bası, İstanbul, Beta.

Başbüyük, İsa (2012) 'Karşılıksız Çekte Hapis Cezasının Kaldırılması Üzerine Bir Değerlendirme' Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 305-321.

Başman, Murat (1993) '3167 Sayılı Çek Yasasında 3863 Sayılı Yasa İle Yapılan Değişiklik Ve Bir Yargıtay Kararı' Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S: 3-4, s. 357-361.

Battal, Ahmet (2005) Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi.

Baydar, Zeki (1981) 'Yargıtay Kararları Işığında Karşılıksız Çek İle Dolandırıcılık Suçu ve Bu Suçun Tekemmül Anı İle İlgili Bazı Tahlil, Tenkit ve Düşünceler' Ankara Barosu Dergisi, S: 4, s. 655-671.

Bilgen, Mahmut (2010) Uygulamada Kambiyo Senetleri, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Bozer, Ali / Göle, Celal (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 7. Bası, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü.

Can, Mertol (2012) Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara, İmaj Yayınevi.

Coşkun, Mahmut (2015) Hukuki Ve Cezai Yönleriyle Kıymetli Evrak Hukuku Bono-Poliçe-Çek, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Çatıkkaş, Özgür / Duran, Hüsamettin (2012) ‘5941 Sayılı Kanun’da Bankaların Yükümlülükleri’, Maliye Finans Yazıları, <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/150727>> s.e.t. 27.09.2018.

Demir, Şamil (2013) ‘5941 sayılı Çek Kanunu’nda Düzenlenen İdari ve Cezai Yaptırımlar’ Ankara Barosu Dergisi, S: 1, s. 201-220.

Dirikkan, Hanife (2002) ‘Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İcra İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı Eleştirisi’ Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 4, S: 1, s. 1-37.

Domaniç, Hayri (1983) Karşılıksız Çek, 1. Basım, İstanbul, Arpaz Matbaacılık.

Dönmezer, Sulhi (2011) ‘Karşılıksız Çek’, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/96238> > s.e.t. 15.09.2018.

Ekşi, Dağlar (2003) ‘4814 Sayılı Kanun İle Değişik 3167 Sayılı Çek Hamillerinin Korunması Ve Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Açısından Karşılıksız Çek’ H.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi C: 21, S: 2, s. 205-228.

Eroğlu, Sıtkı (1989) ‘3167 Sayılı Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi Ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun İle İlgili Olarak T.C. Merkez Bankası Açısından Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar, Tespit Ve Öneriler’ Batider, C: XV, S:2 s. 13-29.

Ertekin, Erol / Karataş, İzzet (1998) Uygulamada Ticari Senetler Poliçe-Bono-Çek, 3. Basım, Ankara, Turhan Kitabevi.

Hacıoğlu, Caner (2003) ‘Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu Üzerine Bir İnceleme’ Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 7, S: 1-2, s. 129-159.

Helvacı, Mehmet (2009) ‘Çek Kanunu Tasarısı’nın Genel Olarak Değerlendirilmesi’ Batider, C: XXV, S: 4, s. 229-251.

Karakaya, Selahattin (1986) En Son Değişikliklerle Karşılıksız Çek Ve Uygulaması, 1. Basım, Ankara, Hukukçular Birliği Vakfı.

Karayalçın, Yaşar ‘3167 Sayılı Kanunun Hazırlanması Ve Uygulaması Hakkında Açıklamalar’: Taşpınar, Sema (Editör) Çekler Hakkındaki 3167 Sayılı Kanunla İlgili Adalet Bakanlığı Taslağı Ve Karşı Görüşler Sempozyumu, 12 Ocak 2002, Ankara.

Kayanççek, Murat (2012) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’na İlişkin Eleştiriler Ve Değişiklik Önerileri (Uygulama Ve Doktrin)’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C: 1, S: 8, s. 261-292.

Kayar, İsmail (2013) Ticaret Hukuku, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Kayihan, Şaban / Yasan, Mustafa (2017) Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Baskı, Ankara, Seçkin.

Kendigelen, Abuzer (2006) Çek Hukuku, 3. Baskı, İstanbul, Arıkan.

Kırca, İsmail (2010) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu-Bir Değerlendirme’: Kırca, İsmail (Editör) 5941 Sayılı Çek Kanunu Konferans, 22 Ocak 2010, Ankara.

Köle, Mehmet / Görgülü, Fatma (2016) ‘Son Düzenlemeler Işığında Çekin Şekil Şartları Ve Çeke Dayalı Kambiyo Senetlerine Özgü Takip Yolları’, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/270477>> s.e.t. 02.10.2018.

Malkoç, İsmail (2011) 5941 sayılı Çek Kanunu Açıklamalı- İctihatlı, 1. Baskı, Ankara, Malkoç Kitabevi.

Moroğlu, Erdoğan ‘3167 Sayılı Çek Kanunu’nda 4814 Sayılı Kanun’la Yapılan Değişiklikler’: Serozan, Rona (Editör) (2004) Prof. Dr. Necip Kocayusufoğlu İçin Armağan, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Narbay, Şafak (2003) ‘Çek Kanununda Değişiklik Yapan 4814 Sayılı Kanundan Önce Basılan Ya Da Bastırılan Çeklerin Hukuki Durumu Hakkında Bir Değerlendirme’ Batider, C: XXII, S: 2, s. 95-113.

Narbay, Şafak (2010) ‘5941 Sayılı Çek Kanunu’nun Getirdiği Bazı Yenilikler Ve Bunların Değerlendirilmesi’ Terazi Hukuk Dergisi, S: 43, s. 65-99.

Narbay Şafak / Güney, Zehra (2017) ‘6728 Sayılı Kanun’un Çeke İlişkin Hükümlerinin “Çekte Şekil Şartları” Bakımından Değerlendirilmesi’ Terazi Hukuk Dergisi, C: 12, S: 126, s. 42-60.

Nuhoğlu, Ayşe ‘4814 Sayılı Kanunla Değişik Karşılıksız Çek Keşidesi Suçu’ : Centel, Tankut (Editör) (2004) Prof. Dr. Aydın Arbay’a Armağan, 1. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Özbek, Veli Özer (2010) ‘Karşılıksızdır İşlemi Yapılmasına Sebebiyet Verme Suçu (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/1-3) Ve Çek Düzenleme Ve Çek Hesabı Açma Yasağı (5941 Sayılı Çek Kanunu m.5/4-10)’ Ceza Hukuku Dergisi, S: 14, Y: 5, s. 7-29.

Özgenç, İzzet (2010) Çek Kanunu, 2. Baskı, Ankara, Seçkin.

Özgenç, İzzet (2012) Çek Kanunu, 5. Bası, Ankara, Seçkin.

Özgenç, İzzet (2018) Çek Kanunu, 7. Bası, Ankara, Seçkin.

Öztan, Fırat (2016) Kıymetli Evrak Hukuku, 20. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi.

Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal (2013) Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 21. Bası, İstanbul, Vedat Kitapçılık.

Pulaşlı, Hasan (2010) Yeni Çek Hukuku ve İlgili Mevzuat, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.

Reisoğlu, Seza (2003) Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Çek, 3. Baskı, Ankara, Cem Web Ofset.

Reisoğlu, Seza (2011) Çek Hukuku, 1. Baskı, Ankara, Cem Web Ofset.

Selçuk, Sami ‘Yetersiz Çek, Karşılıksız Çek Keşidesi Suçunu Oluşturur’: İmregün, Oğuz / Moroğlu, Erdoğan / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer (Editörler) (2001) Prof. Dr. Hayri Domaniç’e 80. Yaş Günü Armağanı Cilt II, 1. Baskı, İstanbul, Beta.

Soyer Güleç, Sesim (2007) Borç İçin Hapis Yasağı Ve Karşılıksız Çek Keşide Etme Suçu, 1. Baskı, Ankara, Seçkin.

Şen, Ersan / Malbeleği, Erkam (2013) Son Değişiklikler Işığında Yeni Çek Kanunu’nda Karşılıksız Çek, 4. Baskı, Ankara, Seçkin.

Şener, Oruç Hami (1988) ‘Eksik Unsurlu Karşılıksız Çek Keşidesi Eylemini, 3167 Sayılı Çek Kanununun 16. Maddesi İle Cezalandırmak Mümkün Müdür?’, Ankara Barosu Dergisi, S: 2, s. 239-243.

Tenekeci, Cüneyt (2018) ‘Çek Kanunu 2. Madde Kapsamında Muhatabın Sorumluluğu’ Terazi Hukuk Dergisi, C: 13, S: 143, s. 157-168.

Uyar, Talih (1987) ‘Karşılıksız Çek Çekmek (Keşide Etmek) Suçu’ Ankara Barosu Dergisi, S: 5-6, s. 671-683.

Yasan, Mustafa (2012) ‘6273 Sayılı “Çek Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun”un İncelenmesi’ Batider, C: XXVIII, S: 2, s. 95-137.

Yasan, Mustafa (2014) ‘Çek Kanunu Geçici M. 3 F. 1 Uyarınca Üzerinde Yazılı Düzenlenme Tarihinden Önce İbraz Geçersiz Olan Çekin, Muhatap Banka Tarafından İşleme Konması (Ve Özellikle Ödenmesi)’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 19, s. 321-354.

Yıldırım, Zeki / Çetintürk, Ekrem (2012) ‘İbraz Edilen Çekle İlgili Olarak Karşılıksızdır İşlemi Yapılması Halinde Nasıl Bir Yaptırım Uygulanması Gerektiği Sorunu’ TBB Dergisi, S: 103, s. 27-84.

Yördem, Yılmaz (2018) ‘6728 sayılı Kanunla Çek Kanununda Yapılan Değişiklikler Ve Karşılıksız Çek Sorunsalı’ Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S: 33, Y: 9, s. 347-368.

Diğer Kaynaklar:

<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/48ab66a6-e73b-4d28-b3f1-f29d4a0a2e7e?excludeGerekce=True&wordsOnly=False>>, s.e.t. 20.09.2018.

<<http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/8d79d07f-98b8-4579-9fe1-2e660459a9da?excludeGerekce=False&wordsOnly=False>>,s.e.t. 04.10.2018.

<<http://www.kgm.adalet.gov.tr/Tasariasamalari/Kanunlasan/2012Yili/Kanmetni/6273ss.pdf>>, s.e.t. 27.09.2018.

<https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1465/Bankalara_Ibraz_Edilen_ve_Karsiliksiz_Islemi_Yapilan_Cek_Bilgileri_-_Agustos_2018.pdf>, s.e.t. 06.10.2018.

<<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss58m.htm>>, s.e.t. 19.09.2018.

<<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss445.pdf>>,s.e.t. 25.09.2018.

<<http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0728.pdf>>, s.e.t. 01.10.2018.